ANUL XXII
18
(888)
Sîmbătă
5 mai
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Glorioasa sărbătoare

Aniversînd în acest an ziua de 1 Mai, poporul și partidul nostru au omagiat momente istorice care jalonează istoria glorioasă a luptei proletariatului român pentru emancipare socială, transformînd un prilej tradițional într-o posibilitate reală de a-și adînci identitatea și de a medita asupra cursului istoriei și asupra învățămintelor pe care le putem desprinde din analiza evenimentelor. Strălucita sinteză întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la marea adunare populară evidențiază, cu pregnanță, importanța fundamentală a acțiunii clasei muncitoare din România în determinarea sensului în care a evoluat societatea românească, pentru realizarea destinului istoric al națiunii noastre socialiste și ridicarea țării pe noi culmi de civilizație și progres. Ziua de 1 Mai din acest an a înmănunchiat trei evenimente importante ale istoriei noastre în aceeași semnificație revoluționară : 90 de ani de la declararea sărbătoririi unei zile internaționale a oamenilor muncii, 40 de ani de la marile demonstrații antifasciste și antirăzboinice din țara noastră, la organizarea și conducerea cărora tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o însemnată contribuție, 35 de ani de la realizarea Frontului Unic Muncitoresc, actul politic major, care a însemnat începutul realizării unității depline a poporului nostru în lupta sa împotriva dictaturii, pentru deschiderea unei noi ere în viața țării. Analizînd semnificațiile istorice ale acestei sărbători, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Obiectivele politice și lozincile sub semnul cărora s-a desfășurat la noi, an de an, sărbătorirea zilei de 1 Mai au relevat rolul istoric al clasei muncitoare în unirea forțelor înaintate ale societății în lupta pentru libertate, democrație, independență și suveranitate națională, pentru progresul economico-social al patriei". Întreaga desfășurare a istoriei naționale a însemnat pentru clasa noastră muncitoare un prilej de afirmare a vocației sale istorice, de forță înaintată a societății, singura capabilă să asigure progresul societății românești, pe calea socialismului, ridicarea energiilor naționale pe o treaptă superioară, menită să afirme România socialistă între țările înaintate ale lumii contemporane, care slujesc cu nestirbită principialitate ideile dreptății și egalității în drepturi în întreaga viață internațională.

Referindu-se la marile evenimente care au jalonat bătăliile de clasă din anul 1939 și constituirea Frontului Unic Muncitoresc, tovarășul Nicolae Ceaușescu a evidențiat uriașul potențial revoluționar, marea forță de mobilizare a întregului popor de care a dat dovadă clasa muncitoare, partidul comunist, manifestîndu-se în istorie ca singura energie politică menită să asigure unitatea poporului român, ideal dintotdeauna al națiunii noastre atît de greu încercată de istorie. Secolele de luptă necurmată pentru afirmarea identității naționale au probat în fața istoriei că numai unitatea este capabilă să afirme cu plenitudine capacitatea noastră de creație istorică și posibilitatea înaintării pe drumul progresului. Istoria noastră înseamnă un efort continuu spre realizarea unității tuturor forțelor progresiste : „...Partidul comunist a desfășurat o largă activitate pentru realizarea unității clasei muncitoare, a tuturor forțelor muncitorești, ca nucleu al frontului democratic, patriotic și antifascist național ce avea să asigure dobîndirea dictaturii militaro fasciste". Pe această bază, avea să se făurească unitatea de nezdruncinat a întregului popor român, ce va fi ridicată la o semnificație nouă în anii noștri, înfăptuind mărețele sarcini ale construcției socialiste și ale situării României între țările avansate ale lumii. Atmosfera sărbătorească a acestor zile de mai, manifestările de adeziune ale întregului nostru popor la politica internă și externă a partidului nostru, hotărîrea de a îndeplini mărețele prevederi ale Congresului al XI-lea și de a întîmpina cu rezultate de muncă Congresul al XII-lea sînt încă o probă a unității întregului nostru popor în jurul partidului și a conducerii sale, ale dragostei și devotamentului cu care înconjoară pe cel mai strălucit fiu al său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminent revoluționar și militant pentru ideile de pace și progres în lumea întreagă, expresie a celor mai nobile calități ale poporului din care face parte. Zilele luminoase ale acestui mai glorios, care coincid de asemenea cu aniversarea întemeierii partidului nostru comunist, ce a marcat o treaptă superioară pentru conștiința de sine a clasei noastre muncitoare, a mișcării revoluționare din România, — deschid auspicii minunate pentru muncă și viața acestui străvechi popor cu vocație nestîrbită pentru muncă, pentru fericire și pace.

Luceafărul

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Cu prilejul împlinirii a 90 de ani de la adoptarea hotărîrii privind sărbătorirea zilei de 1 Mai în întreaga lume, a 40 de ani de la marea demonstrație antifascistă de la 1 Mai 1939 și a 35 de ani de la crearea Frontului Unic Muncitoresc, scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități vă aduc un vibrant omagiu, dumneavoastră, simbol al luptei clasei muncitoare, a întregului popor, pentru independență și suveranitate, împotriva fascismului și a războiului. Participarea dumneavoastră activă la organizarea acțiunii de la 1 Mai 1939 a marcat încrederea de care vă bucurați ca militant de seamă al partidului comunist, călit din tinerețe în focul marilor bătălii de clasă, exemplu pilduitor de curaj, demnitate și intransigență revoluționară.

Însuflețiți de acest exemplu, bucurîndu-ne, împreună cu ceilalți slujitori ai culturii, de grija și prețuirea pe care le acordați creației pătrunse de ideile nobile ale umanismului socialist, vom face totul și de acum înainte pentru a da cititorilor opere pe măsura gîndurilor și simțămintelor lor de constructori ai unui destin care se întemeiază în chip fericit cu destinul patriei. În acest efort sîntem însuflețiți de indicațiile pe care ni le-ați dat în atîtea rînduri în legătură cu sarcinile literaturii în etapa actuală, de chemarea pe care ne-ați adresat-o de a oglindi mai profund și mai cuprinzător lupta partidului, a clasei muncitoare, pentru transformarea revoluționară a societății românești.

Exprimîndu-ne încă o dată adeziunea la tot ceea ce întreprindeți spre binele poporului nostru, pentru izbînda socialismului și a păcii în lume, vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom îndeplini cu cinste sarcinile trasate de partid, de dumneavoastră personal, pentru a fi la înălțimea timpului eroic pe care îl trăim.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

La Kogălniceanu

Cinstite sfetnic, luminată minte,
ți-au fost menit tustrele ursitoare
să strigi în lume adevăruri clare
dinspre valahii rezemați în flinte.

Și-n Sfatul Țării însuți în picioare
asemeni unui grănicer fierbinte,
ai îmbrăcat în veșnice cuvinte
ideea noastră de neatîrnare.

Cum nu-ți vedeau pe umeri epoleții,
nu te-au cîntat, exuberanți, poeții,
căci n-ai luptat în asprele tranșee.

Dar biruința dumitale toată
e că i-ai dat de fiecare dată
acestui neam, prilej de epopee...

Andrei Ciurunga

● Contemporanii noștri : MIHNEA GHEORGHIU ● Articole de ● Al. Piru și ● M. Ungheanu (în pag. a 6-a) ● Biografia cărților noastre : GHEORGHE TOMOZEI : „Sînt fericit că sînt scriitor" (în pag. a 3-a)

Personalitate umană și personaj literar în romanul românesc

Cum bine se știe, pentru gînditorii antichității greco-latine care s-au aplecat asupra problemelor creației artistice, esența acesteia o constituie conceptul de **mimesis** (imitația). Teoria **mimesis**-ului, începută cu Platon — pentru care opera de artă constă în reproducerea mecanică a realității — va fi continuată și serios revizuită de Aristotel în **Poetica**. În mai toate problemele filosofice majore Stagiritul propune soluții sensibil diferite de platonism, iar în ceea ce privește arta, filosoful consideră că **imitația** nu vizează neapărat realitatea nemijlocită ci una posibilă, situată în limitele verosimilului și ale necesarului. Iată un citat din capitolul XXV al **Poeticii** semnificativ — credem — pentru deschiderea adusă de gîndirea estetică aristotelică : „De vreme ce poetul e un imitator, ca pictorul sau orice alt artist, imitația lui trebuie să redea neapărat lucrurile într-unul din aceste trei chipuri : fie cum au fost sau sînt, **fie cum se spune sau par a fi, fie cum ar trebui să fie**" (s.n.). Și, mai departe, în același capitol, alături de criteriul verosimilității

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Voci de aur

Există idei naive și esențiale, pe care specialiștii le uită, sau suspectîndu-le de simplism, le dau la o parte. Una dintre ele sper că se află în însemnările de față, ce mi-au fost sugerate de un concert radiofonic de muzică populară românească. Ascultîndu-l pe Benone Sinulescu, Benone, cum îi spun cei care îi iubesc arta, mi-am dat brusc seama de ce vocea lui dulce cheamă în mine stoluri de amintiri învăluite în nori curați ai emoției, cu puterea unei poezii adevărate.

Este vocea unui etern tînăr, mi-am zis, ieșit de pe un timp din adolescență, aceeași de ani și ani de zile, o voce neschimbătoare ; auzind-o îți vine să crezi că trecerea vremii te-a ocolit.

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

OPINII

Literatura pentru copii

Se spune că, în ce privește literatura pentru copii, toată lumea s-ar întrece în a arăta ce nu este ea, dar nu și cum ar trebui să fie.

Personal, n-aș zice că ne-au lipsit, ne lipsesc rețetele, nici acum. Rețete — care mai de care mai didactice și mai nefericite. Și nu putea fi altfel, de vreme ce se încearcă a se defini un concept atît de labil, cum este „literatura pentru copii". Există, desigur, o literatură juridică, pe care nimeni nu o va recomanda inginerilor horticoli sau medicilor, o literatură matematică, făcută pentru matematicieni și nu pentru chimiști etc. Dar, pentru toate categoriile de profesioniști, pentru toți cei ce citesc, de toate vîrstele deci, nu s-a inventat, pînă azi, decît ceea ce numim „beletristică", literatura frumoasă, cu genurile și speciile ei multe... Doar printr-o stranie asociere s-a putut ajunge, de la literaturile profesionale, și la una „pentru copii", ori „pentru tineret" !

Întorcîndu-mă la conceptul pe care l-am denumit „labil" : se vorbește de „literatura pentru copii", ca și de „literatura despre copii". Unii pun semnul egalității între ele. Alții rețin doar prima formulare, care ar desemna beletristica făcută, ca să zic așa, cu destinație precisă : copiii — deci pe măsura... gradului lor de accesibilitate, care este altul decît al omului matur. Pusă astfel, problema devine o

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 7-a

Poemul tutelar

Cu versurile: „Am strigat, dintr-odată, pelerinului îmbrăcat în haine zdrențuite / și negre: vorbește-mi despre noapte ca despre unul dintre brațele mele!" debutează ultima carte a Angelei Marinescu, poetă care se impune cu toată forța, îndeosebi în ultimele sale două culegeri. Sensibilitatea acestei voci brăzdează apele calme ale poeziei feminine cu un larg, adînc și turbulent siaj, viziunile ei reprezentînd accentuarea prin logos a unor extreme existențiale. Discursul liric se lasă călăuzit, mai mult decît de meditație — prezentă și ea, de un dinamism al energiei lirice atît de atroce, încît poate fi pus sub semnul manifestării spiritelor posedate. În efortul de construcție al poemului (noaptea, văzută aproape exhaustiv prin datele amintirii conștientului și inconștientului, are virtuțile unei placente cosmice, ale unei mari mame din care toate purced și-n care toate se întorc sleite de existență, pentru a se înzdrăveni iar și iar, ca-ntr-un izvor inepuizabil; noaptea ca spaimă, ură, nebunie, moarte și ca margine a puterii luminii), poetei îi scapă de

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Un Anteu al poeziei

O selecție masivă de versuri repune în circulație numele lui Aron Cotruș. Poet cu o evoluție artistică inegală și o ideologie contradictorie, el aparține în primul rînd tradiției liricii sociale ardelene, caracterizată prin tonul profetic sau viforos. Între Goga și Mihai Beniuc este însă nu numai o verigă de legătură ci și un moment pe deplin original de reafirmare a temei sociale în poezie. Expresia poetică frustă, marea energie interioară a cuvintelor comprimate parcă la zeci de atmosfere și gata să explodeze, vocea profetică și amenințătoare, gesticulația enormă imprimă o notă inconfundabilă liricii sale patriotice și sociale. Chiar titlurile citorva din poemele sale au rezonanța înfundată a tunetelor ce prevestesc furtuna (**Patru Opincă, Ion Codru, Io, Ion Ciura, Tudor Săcure**). Eroul acestor

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Tinerețea României

Mă simt onorat să pot vorbi astăzi, de Ziua tineretului patriei noastre care-și adevărește mereu tinerețea și omenia, prin cei mai buni fii ai săi.

Tinerii sînt copiii de ieri și părinții de mîine. Cu un obraz sînt încă prunci și cu o lacrimă bat la porțile istoriei : pentru a fi primiți înăuntru. Sunt anii grei de formație morală și profesională de care depinde cursul întregii vieți.

Cînd începi să plîngi și să te bucuri de durerile și bucuriile neamului tău, mijesc zorii adevăratei tinereți. Cînd cititoriile și jertfa strămoșilor care ne-au lăsat moștenire o Patrie aici în Carpați devin suflet și oase ale ființei noastre ne putem socoti păsind pe tărîmul eternei tinereți.

Faptul care hotărăște valoarea unui om ține de statornicia lui morală și spirituală înainte de toate. A-ți păstra curățenia și integritatea trupească și sufletească din tinerețe a nu risipi darul și energiile încredințate întru rodnicie în familie și apoi în societate ține de secretul realizării în istorie a unei vocații.

Un tînăr trebuie să știe că mîine va fi părinte, că grijile părintelui său de azi sunt grijile sale de mîine și ca să poată face față greului ce-l așteaptă trebuie să înceapă de timpuriu lupta cea dreaptă. Un vers de 2 500 de ani spune : bine-i să poarte omul un jug din tinerețele sale. Nu jugul robiei, ci jugul libertății, pentru că a fi liber cu adevărat înseamnă a fi stăpîn suveran pe toate pătimirile și instinctele necontrolate care — nestrunite la timp — devin, cu vremea, vicii de nevindecat. Uriți beția ca și gerul, spune Hölderlin celor tineri. Nu-i pesteră trupul tău, ci sanctuar, spune un alt poet. Bine-i din tinerețe să intri în jugul cel greu al jertfei de sine care înseamnă afirmarea de sine pentru propășirea celorlalți. Un tînăr are prea multă căldură în trupul său ca să o mai întărîte cu cea a băuturilor punînd foc peste foc.

Formația morală și sufletească a omului, a celui tînăr, este rîvna omului cuvîntului, poetului, în Patria lui cu precădere. A-i arăta primejdiile ce-l pîndesc ducînd o viață în risipire, a-l lua de mînă cu lacrima cuvîntului convingător și a-l ridica pe muntii cei blînzi ai iubirii curate și nevinovăției, a-i deschide notirul inimii la plînsul și fericirile strămoșilor : la jertfa lui Brâncoveanu și cei patru fii ai săi care stau la Temelia României moderne, cum spune Iorga, la inteligiunea și viteiia lui Ștefan cel Mare și Sfînt, una dintre cele mai alese fărîmituri din istoria umanității, este mai mult decît datorie, este însăși credința existenței noastre ca fărîmituri, a spiritului pe acest pămînt. Fiți buni și curați, și drepți, și iubiți-vă munca voastră cinstită care ne înnobilează, înfrățiți-vă în broboadele sudorii frunții muncind, decît în broboadele sudorii nătîmind, obișnuiți-vă cu puțin ca să puteți fi economi peste mult, aveți încredere față de greu, știind că depinde de fiecare din noi în mare măsură cum va arăta Patria română în eternitate. Ca fii ai luminii, ai nădăjduirii și credinciosiei, ca faoturi noi ale dragostei mai presus care toate le rabdă, toate le acoperă dragostea care nu contenește niciodată, chiar de-ar muți toate celelalte căi de cunoaștere. Mădulare ale acestei iubiri curate a fi tinjește tot ce-i mai profund și mai luminat în fiecare dintre noi.

A fi tînăr cu adevărat înseamnă a ști că tinerețea adevărată este cea a spiritului, cea izvorîtă dintr-o existență strunită zi cu zi în focul principiilor morale care plămădesc ființa istorică a unui popor ca stelele cerului piinea seninătății. În spiritul acestei tinereți lucrează și priveghează tot ce-i mai bun în fiecare dintre noi.

Ioan Alexandru

mai 1979

cronica literară

PETRE ANGHEL: „Lupii la stină" • „Școala pedepselor"

O scriere agreabilă, coerentă, denotînd talent de povestitor și o bună cunoaștere a mediului moral pe care își propune să-l portretizeze, este romanul lui Petre Anghel, **Lupii la stină**. Narațiunea acestui prozator, impus atenției criticii literare prin romanul **Frățele nostru Emanuel**, se inspiră din întîmplările și legendele unui tîrg oltean, Vălenii, observat în prefacerile lui politice și sociale pe distanța deceniului 1937—1947. Așezare semi-rurală, semi-orășenească, avînd Stradă Mare, Monument și Palat, dar și largi gospodării prevăzute cu tot dichisul țărănesc, Vălenii este locuit de oameni înstăriți, de autentică fibră olteneacă, cu alte cuvinte, dibaci, întreprinzători și pușl, mai cu toții, pe agoniseala averii. Ei dau titlurile avuției, ca să explicăm, cu această ocazie, și titlul cărții, precum „lupii la stină". Ca în povestirile lui Slavici, unde viața morală e dominată de dorința puterii, și aici orgoliul competitiv, de a arăta celorlalți ceea ce ești în stare întrece, citeodată, dorința de posesiune băneacă propriu-zisă: „Gospodari înstăriți, vălenii vindeau strugurii cu cosurile, după ochi, adesea toată recolta unei vii, cîntarul — ziceau — e pentru farmacie, nu pentru munca lor: pămînt aveau destul, vii la fel, iar dacă nu aveau, era mai bine să arate că nu le pasă, nu sînt niște nenorociți care așteaptă milă de la alții".

Orășelul e dominat de figura lui Oprică Roșca, negustor bogat, patron de prăvălie și proprietarul palatului din care, în 1907, fusese alungat de către țăranii răsculați prințul Buzi Știrbei. Pe socoteala negustorului circulă tot soiul de legende, sporindu-i acestuia puterea reală, materială cu o putere ocultă. Oprică Roșca împrumută bani, cunună pe cine dorește, oferind la nunți daruri ieșite din comun, poartă tot timpul cu sine un baston în al cărui miner se vorbește că s-ar găsi o vergea de aur și, mai ales, este tatăl domnișoarei Lulu, ființă pe care nici un localnic n-a văzut-o, dar care, nu mai puțin prin misterul întreținut în jurul ei, înfierbîntă mințile tinerilor văleni. Bastonul de aur, Palatul și misterioasa față reprezintă, în ochii acestora, ca într-un basm, simbolurile puterii pe care fiecare încearcă s-o obțină în felul său. Fascinația aceasta, cum ține să ne atragă atenția și autorul într-o notiță aflată pe coperta cărții, „semnifică, în simbolistica romanului, nevoia fiecăruia în parte de a-și depăși propria condiție". Latura secretă, gravă a lucrurilor rămîne, însă, mai puțin precizată și se explică astfel cu greu cum un personaj atît de accesibil, de „popular" și de cumsecade în multe privințe — e vorba de Oprică Roșca — reușește să creeze în jurul său atmosfera de forță magnetică, tenebroasă, respectată și rîvnită de toți. Apele nu sînt atît de tulburi pe cît ar trebui și evenimentele din roman nu se desfășoară la umbra simbolurilor mai cețoase, ci pătrund tot mai mult în sfera politică și morală. Cartea devine, cu mici excepții, o cronică abandonînd sugestiile fantastice.

Mai puțin receptiv la partea sentimentală a vieții eroilor este, de pildă, Ilie Vălcan, un tînăr. Titi Colan, pătrunde direct în grădina negustorului și-l ciunea", înțelegîndu-se prin sa capacitatea de a te descurca, este cuvîntul de ordine al acestui univers uman, formîndu-i aproape întreaga „psihologie". Exponenții lui au convingerea pozitivă că, în orice condiții, „își vor găsi locul în lume". Pe o asemenea traiectorie morală, de supraviețuire, autorul a compus o narațiune vioaie, cu biografii interesante, cu mai puțină culoare decît ne permitea cadrul adesea sumbru, dar cu o tipologie, în mare, bine fixată.

Problema individului „destept, descurcăreț", capabil să-i influențeze pe alții și să tragă sforile în viață, o pune Petre Anghel și în alte romane. **Școala pedepselor**, narațiune de observație morală în mediul școlar al elevilor-seminariști, putînd aminti, în tonul de repaus, de proza lui Anton Holban, **Parada dascălilor**. Un director de liceu bucureștean ahtiat și intrigant, cu o slabă pregătire profesională, dar apreciat fără energie, își bucură nemărginită admirație, ajutat de clica acolită. Cum este posibil acest lucru, aflăm din explicațiile bătrînului profesor de istoria Moldovei: „Ai-nu înțelegi, de ce-l urmează oamenii. Ai să zici că de frică. Nu e adevărat, nu-i așa! Și pentru aceste mese-chefuri-mizerii. Și tot nu mă crezi. Dar cînd am ajuns răspuns, nu m-am mirat pentru de adevărul lui: E rost strategic! Adică, mai bine spus, dosnicie, descurcăreală: să-mi fie omul dosnic, descurcăreț: să știu ce-mi vrea, ce-mi trebuie, ce-mi ascunde, ce-mi dă după".

Inspirația povestirilor diverselor, care ar fost viscerul al de fiecărui scriitor din primii pentru propria lui viață, se prezintă, alături de Romulus Dumitrescu, pe Dinu Vlădăia și Mihai Pavone, învățătorul-scriitor, eroul, aproape mereu același, personajul de rînd Pavone, personajul de rînd Vlădăia, al cărui destin, în ultimă instanță, este mai puțin important decît ceea ce ne spune el despre ceilalți, despre lumea în care trăiește. Pentru ultimă oară în calitate de „alter ego" al autorului, Pavone își dă examenul de capacitate, trece în mulțimea învățătorilor, ca să dispară definitiv din scrierile lui Petre Anghel, care se va ocupa, în continuare, de „descurcăreți" și de „descurcăreală".

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT „Carapacea" de Constantin Stan un „antiroman"? (II)

Nu vom spune neapărat că forma de dialog bizuită pe tehnica întrepătrunderii dintre „conversație" și „subconversație", abundent prezentă în **Carapacea**, „copiază" întocmai modelul propus de Nathalie Sarraute, în fișa zicem) **Portrait d'un inconnu**. Din acest punct de vedere, tînărul prozator își ia o seamă de libertăți și ceea ce se cuvine subliniat, cu deosebire, rezidă în faptul că el apelează la experiențele „antiromanului" și, dacă vrem, ale „noului roman" în măsura în care acestea îi servesc ca simple și eficiente **mijloace de lucru**, nepunîndu-se, prin urmare, problema eventualei tentații pentru experimentul ființă suficient. Că așa te prezintă lucrurile e deajuns să observăm că, de fapt, apelul la „rețeta" sarrauteană, a „conversației și subconversației", vizează numai unul din cele două planuri narative ale romanului. În speță, este vorba de partitura ființei aparținînd personajelor din generația „bătrînilor", solicitați de prozator să facă față „procesului" intentat de reprezentanții noii generații. Căci, de huim bine seama, **Carapacea** este un roman ce aspiră la reevaluarea clasicului conflict dintre **părinți și copii**. Printr-un gest de îndrăznește triplicare a conflictelor interindividuale în marile conflicte ale timpului istoric, Constantin Stan își investește tinerii eroi — personajul narator, secondat de Marta și Andrei, prima, iubita, al doilea fratele lui — cu „dreptul" de a-și „ancheta" necruțător părinții, constringîndu-i, literalmente, să-și recunoască erorile atît în ordinea destinului personal, cît și în ceea ce privește etica social-politică. Acesta este motivul pentru care părinților li se refuză privilegiul de a se „obiectiva" prin intermediul „povestirii" (cum s-a văzut, principiul, suspectă de a falsifica adevărul). Acestia sînt puși în situația de a nu putea trăi nimic la modul retrospectiv. Pentru a se evita capcana autodisimulării prin intermediul narațiunii situate în timpul trecut, întreg dosarul de fapte înscrise în biografia lor este chemat să suporte rigorile unui prezent narativ continuu, dinamizat și acesta, la rîndul lui, într-o masă textuală conversativă și subconversativă de tipul celei repro-

duse în fragmentul anterior. Astfel, orice tentativă a personajului de a „se povesti" adoptînd un unghi de perspectivă eșită în timpul celor-ființă este repudiată ferm nu-mai-decît aceste reguli de joc. Chiar și dialogul practicat ca formă de mărturisire obiectiv-dialectică riscă să alunece în inautenticitate dacă nu e însoțit în logica lui exterioară și atît de măiestrește cu „subconversația", elemente definite de o autoare competă precum Irina Mavrodin în aceeași lucrare: „Conversația simulează metaforic aglomerînd imagini cantonate de proiectul în sfera biologicului, a unei mașinării fiare și fiare, fiarmă schimarine, gestiuni și supreme animații inefabile trogloane". Așadar, se vorbește cu dialogul să se mereu supraimpună: stranium, vorba unui personaj din **Carapacea**, cărui principiu ca tonul să se potrivească pentru fiecare poveste aparte, în sensul că „Tot să aranjeze și așa mai prost".

Evident, din punct de vedere teoretic, acesta este adevărul: final, raportîndu-se cu strictețe la cele ce se întîmplă în romanul lui Constantin Stan, este necesar să reflectăm și altfel asupra chestiunii. Succesiv, astfel, că în prezența „conversației" personajelor din manualul arhicunoscut. Mai puțin receptive la partea sentimentală a vieții eroilor este, de pildă, Ilie Vălcan, un tînăr. Titi Colan, pătrunde direct în grădina negustorului și-l modelul lui Constantin Țoiu, un personaj-cheie. Mobil în fapte, dar nu și în gînduri, Ilie Vălcan, el și prietenii săi, Șoricu, Bufnă, ca în prima parte a romanului, sînt „personajele" prin excelență ale unei lumi în care totul se vinde și se cumpără, în care totul are un preț, chiar și conștiința. Ilie Vălcan, el însuși, este cumpărat de Oprică Roșca, pentru a-i fi ginere, dar nu se lasă. Nehăjit în asemenea mreje, el va fi în stare să-și calce pe inimă, să se căsătorească cu Lulu, dar nu va renunța la Ileana Dumitrescu, fiica unui profesor de la liceul unde învață și el. Ispitit de bogăție, el respinge totul, pentru a-și păstra demnitatea, pentru a nu deveni un „mort" în ochii celor dragi. Ilie Vălcan este, în ultimă instanță, un învins, dar un învins care își păstrează conștiința curată, un învins care nu se vinde, care nu se lasă, în ciuda tuturor ispitelor, să fie cumpărat. Cu el, autorul a reușit să creeze un personaj pozitiv, un tînăr care își caută drumul în viață, care luptă împotriva tuturor forțelor retrograde, a tuturor celor care vor să-l facă pe Ilie Vălcan să renunțe la demnitatea lui, la conștiința curată, la tot ceea ce are mai scump în viață.

Petre Anghel este un prozator care știe să construiască o narațiune, să creeze personaje, să mînuiască cu măiestrie arta dialogului, să creeze atmosfera. Cu toate acestea, romanul nu este lipsit de cusururi. Unele personaje, cum ar fi Ilie Vălcan, Oprică Roșca, Lulu, Titi Colan, Ileana Dumitrescu, sînt bine realizate, altele, cum ar fi Mihai Pavone, Dinu Vlădăia, Ion Colan, Ștefan Mîță, Bufnă, Șoricu, Ionel Dumitrescu, Ștefan Mîță, Ilie Vălcan

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

Gheorghe Tomozei

«Sînt fericit că sînt scriitor»

A-l lua un interviu lui Gheorghe Tomozei este mai greu decît s-ar crede, cînd îl vezi pentru intîia oară. Poetul este pentru cunoscuți și pentru necunoscuți un om amabil, liniștit și zimbitor. Amabilitatea sa pare însă numai un mod de a-și apăra intimitatea, liniștea se aseamănă peretelui subțire de sticlă al unui acvariu în spatele căruia peștele cel mare îl înghite pe cel mic, iar zîmbetul plutește cu fină ironie, ca un nor protector, în jurul ochilor, două talere mici, negre și strălucitoare pe care te cîntărește în (fili)gra(n)me. Mai mult, profesionist al întrebărilor într-o vreme în care nu acestea lipsesc, ci răspunsurile, Gheorghe Tomozei asciră secret la un interviu paralel, luat de el însuși, interviu dacă nu mai bun, oricum mai complet decît celelalte. Toate aceste aparențe și multe alte subtilități psihologice aparțin poetului a cărui imagine adolescentină se desprinde greu din argintul oglinzii, în timp ce noi trăsături se conturează din ce în ce mai apăsat în luciul unei alte vîrste, altfel decît la Dorian Gray. Și dacă este atît de ușor să calci umbra unui om fără să-i faci nici acestuia, nici ție rău, sînt totuși și umbre care ascund sub conturul lor nisipuri mișcătoare. Între acestea cele mai „mișcătoare" sînt umbrele poeților, rafturile în care adesea își poartă ei cărțile. Am crezut deci de data asta că nu mai este atît de obligatoriu să surprind poetul în fața bibliotecii, la masa de lucru, cum se spune la radio, televiziune și în almanahuri, înconjurat de condeie frumos ascuțite și de răspunsuri dinainte alcătuite (mai ales la întrebările surpriză), preferînd pentru început o scurtă peregrinare în doi pe străzile orașului, în lumina dulceagă a primăverii. În această ipostază care nu se vrea deloc originală, ci numai o împrejurare dintre cele mai firești din viața a doi oameni, dialogul a fost „descoperit", chiar cu riscul de a se sifona din cînd în cînd în frecușul cu strada. Cuvintele noastre nu au ambiția incomodă a costumului prea nou la prima sa plimbare prin lume. Recunoaștem deci, de la bun început, mai ales în fața acelora cărora le place numai teatrul și implicit numai dialogul de scenă, că am greșit neinscenînd nimic, renunțînd atît eu, cît și poetul la replicile pe care le-am fi putut declama între magazinul „Eva" și statuia lui Heliade. Așadar, după cîțiva pași, cu două ore înainte de a ne despărți :

— Gheorghe Tomozei, cînd v-am cunoscut, m-a surprins, între altele, graba cu care salutați primul cunoscuții, deși erați încă de-atunci un nume căruia i se mai puteau permite „neglijențe". De ce vă grăbeați atîta, vă întreb eu astăzi ? Vă mai grăbiți ?

— Mă grăbeam pentru că eram mai tînăr decît mulți dintre cei pe care îi cunoșteam și îi stimam. Acum, oricît m-aș grăbi, raportul începe să fie invers, firește, și trebuie să renunț la dreptul de întîietate, care revine convențional astfel celor mai tineri decît mine. Acum mă grăbesc să răspund.

— Este și acesta un semn al trecerii timpului, deși dacă ne gîndim că ați debutat la numai 17 ani, nu putem trece prea mulți ani pe seama dumneavoastră.

— Au trecut totuși.

— Aproape 30 de ani, de aceea vă rog să-mi spuneți : avînd o asemenea „vechime" în profesie, nu cumva vă pare rău că ați început-o și ați continuat-o ?

— Nu. Eu sînt fericit că sînt scriitor. Deși am debutat devreme, nu m-am gîndit înainte, încă de pe băncile școlii, că voi scrie cărți. Și nici n-aș fi tipărit primul meu volum în 1957 dacă nu ar fi existat atunci, paradoxal, un context de mare simpatie pentru scriitori. Pe vremea aceea apăreau numai două-trei volume de poezie pe an și, firește, se scria mult despre ele. Și tot atunci exista și Miron Radu Paraschivescu (hai să vorbim despre el). Cîtă fascinație, ce maliție superioară, cîtă căldură ! Și era un om atît de chinuit de ceea ce făcea ! a și murit nemulțumit... un mare nerealizat față de cît își dorea. Omul acesta m-a împins tot timpul să scriu și să public, dar înainte de a mă întreba ce citesc, mă întreba dacă am sau nu palton...

— Nu și-a pierdut nimic din tot ce-ați spus nici mai tîrziu față de alți tineri debutanți. Nu l-a mai urmat nimeni din lipsă de timp sau de vocație. Și ?

— Prima mea carte de poezie avea proporțiile unui roman. I-am dat-o printre primii și, ca **să folosesc un cuvînt care-i plăcea**, m-a „bălăcărit" îngrozitor : „Ți-ai scris numele pe copertă, dar habar nu ai în ce ai intrat... versuri aruncate cu furca...". După ce m-a îngrozit, m-a chemat la el să-mi spună ce i-a plăcut totuși. Și m-am dus să văd că îi plăceau exact poeziile pe care eu le socoteam minore. A fost o minunată școală de măiestrie artistică.

— În 1957 erați considerat de mulți un poet precoce, nu ?

— Eu nu am fost precoce, eu am fost obligat să fac figură de tip precoce.

— Cum „obligat" ?

— Critica m-a lăudat excesiv la debut. Am primit lauri nemeritați. Am avut norocul însă de a avea bun simț și humor. N-am crezut nici o clipă că pasărea care plana pe cartea mea ar zbura singură. Știam că trebuie s-o iau de la capăt. Și asta am făcut din 1957 pînă în 1977.

— În 1977 ați scris „Ierbar de nervi" ?

— În 1977 am fost pentru prima oară bolnav. Părea să fie și ultima oară. Dar mi-e greu să vorbesc despre asta.

— Vorbiți-mi atunci despre cum ați scris „Ierbarul"...

— Ei bine, eram zvîrlit într-un pat de spital, cu un verdict tenebros. Cum data execuției părea mereu aminată, mi-am spus că n-am nimic mai bun de făcut decît să le las prietenilor — pentru prieteni scriu — un semn de ce aș fi putut fi și n-am apucat să fiu. Într-o călătorie în Nemția imi cumpărasem un caiet de școlar cu coperți verzi pe care scria „bella copia".

— Cum se scrie „bella copia" ?

— (Mirat, pe urmă malițios). Cum se aude (tace, observîndu-mă, așteptînd).

Fotografie de Ion Cucu

Bibliografie selectivă : ● debut în revista „Tînărul scriitor" (1953) Poezie ● Pasărea aibastră (1957) ● Steaua polară (1960) ● Vîrsta sărutului (1963) ●Noapte de echinox (1964) ● Poezii (1966) ● 46 de poeme de dragoste (1968) ● Altair (selecție) (1968) ● Suav anapoda (1969) ● Poezii de dragoste (1970) ● Misterul clepsidrei (1971) ● Atlantis (1971) ● Tanit (1972) ● Mașinării romantice (selecție) (1973) ● O sută de ani de sonet românesc (antologie) (1973) ● La lumina zăpezii (1974) ● Negru Vodă (1974) ● Gloria ierbii (1975) ● Cronica lui Stavrinos (1975) ● O oră de iubire (selecție) (1976) ●Ierbar de nervi (1978). Proză, publicistică : ● Filigran (1956) ● Tîrgoviște (1970) ● Moartea unui poet (1972) ● Muzeul gliei (1973) ● Peregrinul valah (1976). Literatură pentru copii : ● Mirodoniz (1970) ● Toamna cu iepuri (1970) ● Cerul cu iepuri (1974) ● Țara lui Făt-Frumos (1976). Traduceri : ● Sonetele lui Shakespeare (1978).

— Și ?

— Ei bine, am umplut acest calet cu aproape o sută de poezii în două săptămîni. Pentru prima oară nu făceam „literatură", nu-mi mai imaginam scriind cheiul în care or să apară versurile mele. Nu mai vedeam, cum văd deobicei cînd scriu, chipul lui Nichita Stănescu, dar nici pe cel al lui Nicolae Manolescu. În general a fost pentru prima oară cînd am făcut totală abstracție de critică și, doamne iartă-mă, de cititor, servitute la fel de periculoasă. Era ca un fel de document de notariat.

— Testamentar.

— Chiar de asta-i vorba. Am avut totuși norocul să nu las urmașilor „creșterea limbii românești", pentru că am găsit-o gata crescută. Iar după infirmarea pronosticurilor medicale m-am dus la Cimpulung Muscel unde am două cutii de chibrituri în care scriu vara și mi-am rostit stupefiat autolauda supremă : am talent !

— Atît de tîrziu ați rostit-o ?

— Mi-o mai spusesem eu de cîteva ori, dar de fiecare dată senzația dulce, vaporoasă a împlinirii dispărea. Așa am strîns „ierbarul", iar ideea materializării fizice a nervilor în vrejuri triviți între pagini de carte, dar nu numai, mi s-a părut...

— Care este prima poezie din „Ierbar" ?

— „Ospăt interzis".

— „...Stai întins ca-n sicriu; te deprinde / să te miști cît permite sicriul...". Și ultima ?

— „Dintr-o legendă". O poezie care îmi place foarte mult.

— Și cea mai iubită ?

— „De-aș fi rege".

(„De-aș fi rege / mi-aș minca în fiecare zi / bufonul. / Turnul călăului / l-aș umple cu grîu, / mi-aș plăti rachiul / cu fragmente de înger. / Nici în somn / nu m-aș desface de muzică. / La ospețe aș scoate numele de poeți / de pe lista bucatelor. / M-aș înhăma / la atelajul nînsorii. / De-aș fi rege / aș fi fluid...").

— Ordinea ciclurilor din carte este aceeași cu cea în care le-ați scris ?

— Nu. Primul a fost „Cu privire la viața mea", pe urmă „Ploaie rustică" și ultimul „Iernile picturilor naive".

— Ce poezie din volum ați fi vrut să n-o fi scris ?

— Le-aș fi scris pe toate.

— Și din celelalte volume ?

— La fel. Cînd apuci să scrii multe cărți, e greu să te schimbi. Cititori am. Am cititorii mei. Uite, cînd am tipărit „Mașinării romantice" (1973), m-am gîndit ca ei să găsească în carte de fapt niște „mașinării infernale". La fel și cu „Ierbarul". Aveam 42 de ani cînd l-am făcut. Era aproape excitant să mori. Încă nu era... indecent să mori. Și nefiind nici mlădiță, nici lucefăr, am preferat să ajung în cea mai prozaică ipostază — să trăiesc. Diagnosticul m-a obligat că fiu mai „epurat" de literatură, spaima mi-a dat o economie fantastică, a eliminat logoreea, fraza. Nu poți fi mai mult decît ești. Am fost în cartea aceasta ce eram eu cu adevărat. A trebuit o împrejurare dramatică să mă convingă să fiu ce eram cu adevărat.

— Totuși, această experiență nu ar fi fost fructificată într-un asemenea volum în absența unei structuri poetice.

— Sigur, o carte nu se poate scrie fără talent și nici fără meșteșug.

— Aceleași condiții se pun și cînd se scrie despre ea, nu ? Despre cărțile dumneavoastră s-a scris mult de-a-lungul anilor. Adesea elogios. Sînteți deci un prieten al criticilor ?

— Îi respect, dar nu în chip religios. Cred mai mult în critica scriitorilor. În articolele, unele nenorocite, negative, scrise de colegi găsesc cele mai bune sugestii. Despre mine s-a scris mult pentru că am scris multe cărți. N-am colecționat însă superlativele.

— Dar premiile literare ?

— Am primit cinci premii literare în total, dar, o spun ca un nerecunoscător, nu le acord o prea mare importanță.

— De ce ?

— Sînt prea generoase, încununează pe lîngă literatură bună și foarte multă literatură mediocră, conjuncturală și, doamne iartă-mă, nu au nici măcar o valoare simbolică.

— Cărei cărți a dumneavoastră i-ați acorda un premiu respectînd cu severitate criteriile de apreciere ?

— Ultimei. „Ierbar...". I-aș da premiu. Un premiu reprezentat de o scrumieră pentru nefumători, fără cavitate.

— Dar pînă acum criticii...

— Eu nu scriu pentru critici. Scriu pentru prieteni. Pentru cei pe care-i știu și pentru cei pe care nu-i știu. Sigur, nu mă pot împiedica să nu mă bucur de critica elogioasă — cu jumătate de gură — a lui Nicolae Manolescu, criticul verdictual, nu comentator de stil. După cum am remarcat și pe un critic tînăr ca Paul Dugneanu, cu o observație subtilă, inteligentă. Mulți însă mă nedumeresc. Există critici computerizați, cu programe. Citindu-i cu oricîtă atenție, constați la sfîrșit că de fapt nu au nici o opinie : nu reiese din tot ce au scris dacă și ce le-a plăcut. Sau altceva : Serban Cioculescu a scris peste 10 articole elogioase despre epigrame și epigramiști. Dar și peste 10 în care îl face praf pe Nichita Stănescu. Și încă unul în care îl spulberă pe Mircea Dinescu. Înțeleg să nu aderi, dar să ai respectul creației. Să nu înțelegi, dar să fii respectuos. Dar cum să critici un profesor încărcat de gloria celor peste 70 de ani pe care îi are ?

— Simplu, critici. Așa cum a făcut-o și profesorul la vremea sa. Și aceasta ar însemna continuitate în critică, nu numai citarea în orice împrejurare a „decanilor", cu micul repros că în aprecierea unei cărți au sărit o virgulă. O virgulă mai importantă decît cartea recenzată ! În general pare că virgulele au devenit mai importante decît cărțile, dar de aceasta se ocupă critica și nu noi.

— Eu am o mare șansă pentru că mai cred în imaginea sămănătoristă a profesorului care cumpără la cooperativa satului o carte cu versurile mele. „Străluciții" critici or să dispară. „Ginditorii", acumulatorii de cultură, „levi-strauss-ii", albatroșii... Dar dacă voi avea norocul ca o poezie de-a mea să rămînă într-o carte de școală — și am să fac totul ca să-l am — voi socoti că sînt un destin împlinit. Există la ora actuală 30 de critici mai inteligenți, mai strălucitori decît St. O. Iosif. Ei bine, totuși, dacă odraslele lor nu vor ști de o poezie a lui St. O. Iosif vor pierde examenul.

— Mi-ar părea bine pentru dumneavoastră ca această declarație să se bucure de o lectură critică în diagonală.

— Mulți critici mi-au lăudat versuri pe care eu le socotesc improvizații. Sînt și voi fi un autor de versuri proaste. O declar manifest.

— De ce ?

— Altfel nu e posibil. Criticii trebuie ajutați să-și afle personalitatea. Să le acordăm dreptul la opțiune, fie ea și negativă. Să nu socotim o crimă că unui critic îi place un autor azi și altul mîine. Visul nostru, al momentului de cultură socialistă, ar fi ca opinia publică să devină o astfel de autoritate. Din păcate însă un sfert de milioane de exemplare Drumeș n-au impus un scriitor.

— Asta o spuneți astăzi. Dar la 70 de ani ?

— La 70 de ani aș scrie ce n-am scris la timpul potrivit : poezii de dragoste.

— ? ! („...Am privit din nou această efigie cu care poetul își însoțea **atunci** (s.n.) cîntecele sale de dragoste, după ce am citit volumul „O oră de iubire" — Doina Uricariu).

— La acea vîrstă aș avea o oarecare experiență. După „Suav anapoda" n-am mai scris poezii de dragoste sau am publicat mai puține pentru că am început să iubesc cu adevărat. Există o anume indecență în publicarea versurilor de dragoste.

— Gheorghe Tomozei, vreți să vă opriți puțin și să citiți asta ?

— „Eu cred că oricît de mult talent va avea un scriitor, oricîtă precocitate l-ar propulsa în viața literară, nu te poți exprima cu adevărat serios asupra operei lui pînă nu a împlinit cam 40—45 de ani. De aici judecățile pot începe pe un fond mai sigur. De aceea, interesul meu s-a îndreptat asupra generației lui Labiș pe care o consider pînă acum dintre noile generații drept cea mai realizată. Șansa lor, în afara talentului indiscutabil, a stat într-un „fenomen de supracompensație", cum îl spune Adler. Adică ei nu au avut maeștri, cărți, ci pur și simplu au izbucnit" — Edgar Papu.

— Este notorie prietenia care v-a legat de Labiș. Vă întreb totuși, din ce generație vreți dumneavoastră să faceți parte ?

— Vreau să aparțin primei generații care să nu fi trăit între cele două războaie mondiale. O generație în literatură însă se stabilește în primul rînd prin filiație, nu este o vîrstă (mai ales că trebuie să avem unii față de alții o imensă toleranță, dacă vrem ca și viața s-o aibă față de noi). Eu mă pot simți foarte apropiat și de Filimon și de Cârlova. Sau, iată : Ion Gheorghe face parte din generația Ion Gheorghe, o generație care începe și se sfîrșește cu el. Eu, care mă însum totuși generației lui Labiș, mă consider, în ciuda independenței lui, și în generația lui Ion Gheorghe. Pentru că semnele lui îmi aparțin și mie.

— În viața literară, mai ales în timpul din urmă, se vorbește de „conflicte între generații" („generațiile" s-au și înmulțit, e drept, unele delimitîndu-se prin limba străină învățată în școală). Au loc și asemenea conflicte, adevărat, în afara literaturii, între noii veniți, veniții și cei care vor sau nu vor să plece. Dacă și deosebirile, cu rare excepții, ar fi la fel de evidente în scris, n-ar mai fi simple deosebiri de caracter sau de temperament și i-ar inveseli pe librarii noștri.

— Viața literară are momente de mare tulburare. Personal nu cred într-un climat de rai, pe icoană de sticlă. Ar fi și plicticos. Dar există personagii care vor să dramatizeze această viață a noastră, altfel profund banală. Grupul lor este format din oameni care n-au scris, dar urmează să scrie (și nu poți să negi ce vor scrie) și din oameni care nu mai scriu cam de mult (unii de decenii) și, bineînțeles, operele lor sînt irefutabile. De obicei, mie îmi place să ascult opinia muncitorilor acestei profesii. Uite, bătrînii fac dreptate și azi (Lovinescu, Călinescu, Arghezi ș.a.), iar chenarul în care apar ineditele lor ne face să pălim. Am senzația că au fost scrise ieri și mi-e rușine. Mi s-a spus că în perioada în care Arghezi făcea concurență onorabilei ILF — maestrul se scula în fiecare dimineață la Mărțișor — fără gaz metan și fără apă caldă — și după ce dădea de mîncare la lighioane, se bărbierea, îmbrăca o cămașă curată, își punea la git o lavalieră și scria în chilia din turn o poezie ori o tabletă fără un scop anume. Acestea continuă să apară și azi.

— „Voi m-ați ascuns în hezna și tăcere
Mai mult nici dușmănia nu vă cere.
V-au întrebat străinii cine sînt
Și ați răspuns că am ajuns mormînt..."

(Tudor Arghezi în **Luceafărul** din 24 II 1979).

— Deci există o profesie de scriitor, dar, vai, scrisul se face totuși scriind. Ca în orice profesie, în profesia noastră sînt muncitori și diriguitori bizantini, care nu-și minjesc mîinile cu cretă sau cu tencuială. De aceea mie îmi plac oamenii care construiesc, care își asumă riscul, cum au făcut Ion Creangă și Sadoveanu cînd au scris manualele școlare (avem în ciuda epocii o continuare fantastică în gen). De aceea, nu-mi plac scriitorii mediocri care nu-și asumă nimic, cu opinii telefonate. S-a creat chiar o literatură a ședințelor. Niciodată n-am fost în adorația stenogramelor. Detest eroii de stenogramă.

— Aceasta în proză sau în viață, cred. Dar în poezie?

— În poezie... detest poezia fals patriotică și poezia proastă pentru copii, refugiile comode ale nonvalorilor, ale veleitarilor. Ei scriu „limpede", ei scriu cu adresă imediată, ei „spun lucrurilor pe nume", refuză „luxul" metaforei pentru că nu o au. Dar nu ei sînt vinovați. Vinovați sînt redactorii care facilitează asemenea producții.

— Ați scris și poezie patriotică și poezie pentru copii. În general, sînt domenii de care se îndepărtează cei care cred că au prea mult talent. Care sînt părerile dumneavoastră sincere în ceea ce vă privește?

— „Negru Vodă" și „Cronica lui Stavrinos" sînt schițe pregătitoare pentru „Poema patriei". „Negru Vodă" este un bun poem nereușit. „Cronica lui Stavrinos" este versificarea aproape corectă a unui text de epocă. În loc să traduc în metrica clasică, obositoare (poem în iamb politic, așa îi zic grecii) i-am dat o curgere de baladă populară românească. Asta a făcut și Nichita Stănescu cu Ion Neculce — texte aranjate în chip de vers. Cît despre poeziile pentru copii... fac o mărturisire dureroasă : generația noastră are cei mai puțini copii. Ni s-a părut poate că avem viața înainte cu mult mai mult decît este ea cu adevărat sau am avut prea puțin timp pentru noi înșine.

— Revenim la ultima dumneavoastră carte. Ce ați mai scris după ce ați terminat-o ?

— Nu scriu luni de zile și pe urmă scriu ca în transă. Această carte a însemnat pentru mine o reverie mai lungă decît la altele așa că am ajuns în sfîrșit să cred din nou că nu mai am talent pentru că nu am mai scris de 8 luni. Pînă acum mi-a fost mai ușor, astăzi însă, după „Gloria ierbii" și „Ierbar de nervi", mi-e mai greu. Nu sînt un poet spectaculos, un poet de mare noutate ideatică sau de meșteșug. Cunosc scriitori care citesc în sanscrită, știu folclorul eschimoșilor, traduc textele piramidelor, dar care nu știu să citească o singură carte : Istoria literaturii române. Nu aceea a lui Călinescu. Aceea nescrisă. Aceea despre care sper că nu va fi scrisă niciodată. Carte a cărților. O biblie pe care o citești cu dragoste și cu frică. Ei bine, lectura acestei cărți, repet, nescrise, mi-a dat sentimentul că trebuie să îmbrăcăm avînd răbdare. Citind-o, am fost de o mie de ori nefericit, însă am înțeles că aceasta este unica mea șansă : răbdarea. Am înțeles că există autori care dau nume de bulevarde, străzi sau uliți. Eu sînt mai mare peste o uliță. Nu cred că e puțin.

— Și totuși, ierarhizările îi sperie încă pe mulți înainte de a muri, ca și cum nu opera lor, ci ei ar trebui să dăinuiască...

— Nu mi-a fost frică niciodată de ierarhizări, am știut că am locul meu, șansa mea. Aș vrea însă să amintesc o întîmplare ca să fiu înțeles mai bine cînd mărturisesc că existența mea încită la răbdare.

Întîmplarea : Am fost contemporan cu Bacovia, Arghezi, Lucian Blaga, Călinescu, Vianu, Sadoveanu... deși aș fi putut, n-am căutat niciodată să obțin o opinie favorabilă din partea lor. O opinie care să mă înalțe. Cu Călinescu eram însă vecin de cartier. El stătea pe Vlădescu, pe linia tramvaiului 5. Cu același tramvai 5 mergeam și eu spre Floreasca, doi pași mai tîrziu. Am compus zeci de scrisori care să însoțească volumul prezentat domniei sale. N-am avut curajul însă să-i trimit nimic. Noaptea, cînd treceam spre casa mea, în tramvaiul 5 (vai, cu cîte iubite de o seară !) aveam norocul sau nenorocul de a-l vedea în geam pe George Călinescu. Era o imagine paralizantă care îmi crea o senzație de neputință. Îl vedeam la lucru, cum muncește. El lucra și eu îl vedeam. Într-o dimineață am venit la 5. În piața Confederației, în preajma unei Zile a recoltei, se aranjaseră acolo piramide de mere și pere. A apărut brusc Călinescu. Cu un baston. A înfipt bastonul la baza unei piramide și merele au invadat strada, bulevardul, ajungînd pe linia tramvaiului. Călinescu a început să rîdă fericit de spectacol, i-a oferit vînzătorului o sumă ca să-l potolească și a plecat. De atunci am legat această metaforă a dezbinării ierarhiei merelor literaturii române de truda alcătuirii ei.

Iulian Neacșu

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

CORNEL UNGUREANU: «Voi scrie o „Geografie literară" a României»

— Sînteți un critic cu program ?

— Nu.

— Deci nu aveți nici un „program literar" ?

— Nu, nu trebuie să înțelegeți asta. Am explicat, cît am putut, în postfețele primelor mele cărți ce înțeleg prin critică. Am explicat prin postfețe fiindcă nu s-a putut altfel. **La umbra cărților în floare** voia să fie un roman cu personaje, unele capitole erau timorate de prestigiul maeștrilor, portretul murea : trebuia postfața pentru a lămuri fie și sumar de ce cred în foiletoniști și de ce iubesc critica foiletonistică. În **Proză și reflexivitate** trebuiau să fie două părți, a doua să o „citească" pe prima : „momentele" să reprezinte comentariul indirect al „reperelor". Capitolele — subcapitolele — consacrate lui Sorin Titel, Romulus Guga, Augustin Buzura, Maria-Luiza Cristescu, erau scrise prost și redactorul de carte a hotărît să le scoată — bine a făcut ; pentru asta și pentru altele îi datorez recunoștință. Alte subcapitole, despre Paul Georgescu, Mircea Ciobanu, Alice Botez, Alexandru George sau Radu Petrescu erau nerezolvate la ora respectivă. **Contextul operei** e prima carte care apare fără postfață...

— Ce e „contextul operei" ? Ce reprezintă „contextul operei" ?

— Natura romanescă a faptului literar. Fraza de început și fraza finală a cărții — cuvîntul de început și cel de sfîrșit — ar fi edificatoare. Un text (comentariu) consacrat lui Blaga în primul capitol rămîne valabil pentru cel de-al doilea consacrat lui Voiculescu, așa cum prin grila primelor două se poate citi cel de-al treilea consacrat lui Pillat. Într-o anumită pagină a primului capitol intră în scenă Anișoara Odeanu, personaj căreia îi este consacrat, în partea a treia un capitol întreg : nu în afara momentului în care intră în scenă. Faptele vii ale părții întîi devin în partea a treia momente ale documentarului.

— **Deci, Contextul operei nu e o carte de istorie literară ?**

— Ba da, cum să nu fie ? Dar nu e numai atît. Oricare în locul meu lungea subcapitolele consacrate lui Blaga ; „ce aude inorogul" ar fi fost citit prin grila lui Jung · **psihologie și alchimie** are, de pildă, o seamă de pagini despre licorn care pot prelungi, dar nu cu sugestii noi neapărat, subsolurile. În **Apa și visele** de Bachelard există cîteva pagini despre trezie, cine vrea le poate folosi pentru „trezia" eroilor lui Marin Preda, eu îl citasem o dată pe Bachelard, n-am mai revenit asupra lui fiindcă grila exista fixată de primul capitol. Pentru Voiculescu trebuia citat și Berdiaev (**Das Sinn des Schaffens**) cu care gîndiriștii s-au luptat la vremea lor ; scriind sonetele, Voiculescu ține minte bătălia. Am eliminat numeroase subsoluri fiindcă volumul trebuia să aibă o curgere anumită ; cine a citit autorii pe care îi citez (sau analizez) înțelege că afirmații aparent nedemonstrate se sprijină pe teancuri de fișe. Și că o afirmație, de pildă, despre „sensul creației" la Blaga e indirect comentată în alte capitole. În **Contextul operei** timpul trebuia să fie „comentat" și prin dispunerea capitolelor : cea a clepsidrei. Există un timp al cărții despre care voiam să vorbesc...

— Deci o parabolă...

— Nu tocmai. Un fel de confesiune. Timpul nostru unic, ireversibil, trebuie înscris și în cărțile noastre. Dacă vreți să numim **critică totală** așa ceva ; critică prin implicare totală. Fiecare capitol le poate reprezenta pe celelalte. Și fiecare le „comentează" pe celelalte prelungindu-le.

— Deci există un program în numele căruia scrieți...

— Un fel de a privi literatura. Din punctul de vedere al „programului" — al înfăptuirii lui — **Proză și reflexivitate** ca și **Contextul operei** sînt ratate. Din punctul de vedere al analizelor — al consecvenței analitice — cărțile sînt citabile ; mi le citez ca pe niște ratări necesare.

— De ce credeți că le-ați ratat ?

— Fiindcă mi-a lipsit o anumită seninătate a lucrului. La ultimul volum trebuia să stau lîngă machetator. Pe urmă, lîngă corector. Sînt greșeli de tipar de toată frumusețea : ascensorial pentru ascensional, romantismul pentru romanismul, aristocrația pentru aristocratica, dramaturgie pentru taumaturgie : acestea precum și o seamă de greșeli de punctuație ce mi se datorează în întregime. Pot să-mi reproșez în continuare o cursivitate a expunerii... Pe urmă tăieturi — de mine făcute — care dezarticulează chiar „programul" schițat, cursivitatea expunerii suferă.

— Cum ați debutat ?

— Un profesor entuziast, Ignat Bociort, m-a trimis la „Scrisul bănățean" cu o recenzie. Eram în anul al doilea de facultate, mă uitam la cărți ca la niște obiecte sacre... Despre o poezie din volumul de debut al lui Grigore Hagiu am scris după ce am citit două luni opuri despre David în arta Renașterii.

— Care ar fi, azi, condiția debutului în critica literară ?

— Azi, complicată. Pagini de critică în revistele de cultură sînt puține, critici destui. Ar trebui înființate colecții de carte în care să apară numai tineri critici : cărți mici, broșuri, două, trei coli editoriale. Să zicem pe lîngă editura **Albatros**. Ar trebui cointeresați studenții în editarea unor scriitori. Am grăbi ritmul de editare și am specializa tineri.

— Să încercăm să ne oprim asupra modului activ al criticii literare...

— De ce nu, la urma urmei ? Situația mi se pare mai nesatisfăcătoare ca oricînd, dacă avem în vedere ultimii 15 ani... înmulțirea cronicarilor a diminuat uneori pînă la anulare, responsabilitățile. Cea mai importantă revistă a Uniunii, **România literară**, apare fără cronică literară. Ce scriitor român nu are un prieten care să nu spună cîteva cuvinte bune despre opul său ? Schimbul de idei e palid, polemicile ating rar „actualitatea" literaturii. Cele mai interesante rubrici mi se par cele care urmăresc debuturile; aci continuitatea cronicarilor e salutară : în contrast sistemul de a debuta mi se pare amuzant : ce editură e aceea care nu știe ce autori să debuteze ? Și în caz că știe — și deobicei știe — ce rost mai are concursul ? Acela de a aduna cîteva semnături pe o fițuică justificativă ?

— Care ar fi sensul actualității în proză ?

— Mereu acela care trebuie să fie.

— Ce legătură există între „istorie" și proză ? Care ar fi condiția reportajului, azi ?

— Una de extraordinară importanță. Primul lucru atunci cînd vorbim despre actualitatea prozei este acela de a despărți proza de reportaj și de publicistică. Numai o publicistică de maximă mobilitate, numai un reportaj de mare și consecvent curaj ne va putea face să înțelegem, de pildă, care e domeniul romanului, al povestirii, al schiței. Un mare reporter este azi mai celebru decît un bun romancier ; la noi plutește încă în aer „superstiția literaturii de ficțiune" fiecare autor vrea să scrie roman și nu orice fel de roman ! Am mai scris : ne lipsește o literatură a obișnuitului : o literatură firească, scrisă de autori conștiincioși care să-și recunoască statutul.

— Care e audiența criticului de la Timișoara ? Se aude vocea lui, de pildă, la București ?

— Un critic teatral m-a întrebat dacă revista **Orizont** e tot lunară. Nu era vina mea că nu știe ritmul de apariție al revistei la care lucrez. Sau era vina mea doar în măsura în care, redactor fiind, nu am asigurat sectorului de care răspund interesul necesar. Trecînd peste acestea aș spune că, în momentul de față, există la Timișoara un număr de critici, istorici literari, eseiști care, în următorii ani, pot asigura întîietate orașului între centrele de cultură ale provinciei.

— Ați scrie o „Istorie a literaturii române"?

— Nu știu. Aș scrie o „Istorie...", cred însă că voi scrie o **Geografie literară a României**. De la Ibrăileanu la Caracostea, de la Lovinescu la Călinescu sugestii există peste tot. Trebuie reluată însă istoria faptelor de cultură pentru a înțelege cum se naște scriitorul, de ce literatura română are configurația pe care o are. Există o teamă de „izoglose" — să le zicem așa — pe care se află o seamă de opere care se prelungesc, se sprijină și se explică între ele. Atîta timp cît nu vor exista excese, partizanate și fanatisme, „Geografia literară" poate să-și inventeze un tip de comentariu al operei. Dar despre asta voi scrie altădată. Ce mai vreau să adaug este că un comentariu total, o lectură pînă la capăt a prozei, lectură despre care vorbesc mai în glumă, mai în serios în postfața la **Proză și reflexivitate** trebuie să recunoască dreptul etnopsihologiei de a sta în atenția criticului. Vreau să mai spun că geografia literară face cam toată lumea : fără credință. Dacă vom sistematiza lucrurile înțelepte spuse, dacă vom împinge, fără orgolii inutile, granițele comentariilor noastre, dacă nu vom ezita să considerăm, să reconsiderăm, TOATE faptele noastre de cultură ca aparținînd unei unități spirituale, atunci vom observa șansele acestei întreprinderi. Aș vrea să scriu o **Geografie literară a României**. Văd în ea una dintre șansele mele de comentator al literaturii.

Constantin Stan

marcel gafton

înnoirea nesomnului

pe vinere-n sus, cu încă o sete în cel de-al
treilea gheb al cămilei,
fluierul unui riu pustan ingina pașii —
tiflă de oacheș lucitor și mereu sfărîmat în
lucire la fel, unsuroasă,
inima strămutată de vie într-o inimă de
ceasornic
a strămutării și ea,
un clopot fără trăgătoare păcălea apucarea
mîinilor amîndouă
clopotarului fără,

abur al unei răsuflări trăgătoarea
abur al unei răsuflări clopotarul,

cu trăgătoare fără și clopotar fără,
clopotul pira oacheșului unsuros lucitor
inima-mi strămutată de vie într-o inimă de
ceasornic
a strămutării și ea,

pe niște araci umblători (foarfa catalige)
suia rodul
unui vis cu ochi mari deschiși în afară și
înăuntru —
poate o vie-terasă de după altoi, poate
lasala țucără,

pira clopotului se strămuta, aciocie, și ea,
oacheșul hohotea unsuros numai pînă-n
uluca lucirilor oacheșe,

visul își mulgea gîlci din gîtlej, gheme de
șpan gingaș subțire,
ghemotoace de gingaș subțire,
pieptănat cu fată mare și sînă goi în fața
oglinzii —

clipa foșnea misterios, în rochie de seară,
înaintarea ei de oștire fără îndurare
imputernicea clopotul cu trăgătoare fără și
clopotar fără,
se puneau la cale palori,
minunată rochia asta de seară ! —
în cămările de amintiri ale ochilor,
scrisorile gri
inventau maree sub lună, privirea
în fracul ei impecabil de lacrimă
alerga să vadă clopotul — și nu-l vedea, nu-l
vedea !

VASILE VERSAVIA

...Cum biruie nuverii...

...Și tot ce-a fost lăuntric și reținut,
ingropat în somn,
se mișcă...
Esențele tăcute și răbdătoare
dau brusc în expresie,
simburii explodează,
ca o minune,
tot ce-a fost năzuință
devine frunză și floare,
spărturile simțurilor se umplu
de viața deslășurată a semințelor :
trecerea de la taină la expresie — primăvara,
și iată, și iată, și iată
luna Mai biruie nuverii
și frunzele ca niște steaguri se deslac
din suflet în afară...

mircea croitoru

TEOFANA

Se auzeau în noapte cai. Tropot de oaste. Virtej de copite se prăvălea între munții săpați de ape. Teofana, maica, împietri acolo, în mijlocul chiliei. Nu era vîntul scormonind lăstărișul rîului, nici apele Oltului învolburate. Tropot era, de cal, repede, trecînd peste dînsa, copite, potcoave de oțel sfărîmînd case și porți și icoane ; simțea fierul cum îi strivește oasele ; și pieptu-i era numai sînge și carnea fărîmițată, pieptul ei slab ; și îi părea bine că acum se săvîrșește, acum, la întoarcerea fiului. Murea mulțumită. Frica i se împrăștiase ca fumul ; visul cel rău care o chinuise zile în șir nu se adeverise. Îi părea bine că de-acolo pleacă în cealaltă lume, de acolo, de jos, din chilia Coziei, de pe pietrele acelea îndoite de-atîtea frunți ce-au aplecat mătănii. Era mulțumită că piere acum ; o căldură nevoinică o cuprindea. Știa că e oastea fiului ei, Voievodul, întoarsă iarăși acasă, oastea lui ce nu are putere să se mai oprească, oastea Domnului.

În chilie, mirosul de ceară al feștilelor, fumul și aroma de smirnă brodaseră aerul : o maramă albăstrită de valuri. Teofana, maica, ședea ca o stană de piatră în mijlocul chiliei. Luminările ardeau fumegînd de-a dreapta și de-a stînga icoanei sfîntului arhanghel Mihail, cel cu spada de flăcări.

Tropot de cai. Se auzeau buciume și îndemnuri : glas viu de oameni. Vor începe să bată clopotele. În negura nopții or să răsune ; întunericul să-l desfacă : A venit voievodul.

Fusese doar o speranță. Nădejdea ei era cît un fir de paianjen. Crezuse în clipa aceasta : întoarcerea ! Voia învingător să fie și nu învins, fugar și plecat ; apoi își dorise doar fiul. Inima îi fusese îndoită. Nu mai știa rugăciuni să le spuie. Și nici măcar cuvinte. O vedeau maicile în fața icoanei, pironită în mijlocul chiliei. Și ochii nu aveau vedere. Și buzele n-aveau căldură. Buzele ei aprinse de arșiță nu puteau să învie cuvîntul. Sedea acolo nemișcată privind făptura sfîntului arhanghel și ochii lui nu mai erau o hiată vopsea pe lemn, ci ochi aprigi ai voievodului, ochii copilului ei, aprigi, sticlind ; cu o mie de haine acoperind bunătatea. Demult, somn nu mai avea. Intrau maicile în încăpere, aprindeau lumînări, nu vorbeau, nici curaj n-aveau s-o privească, curățau sfeșnicul, scormoneau în cupa de argint cenușa, presurau tămîie, îi aduceau apă și pîine pufoasă, piersici, miere, alune și vin ; o tavă acoperită cu borangic. Dar ea nu se atingea de nicîunele. Intra și călugărașul Gavriil. Un pas doar făcea dincolo de pragul înalt al chiliei. Îngenunchia și aștepta în tăcere. Apoi, smerit, el pleca. Îi trimise vorbă doamna, mărita, să-i scrie scrisoarea din urmă. Dar zilele ei erau numai noapte. Și ea nu-și mai întorcea ochii din fața icoanei aprigului înger. Ședea nemișcată, în genunchi ; era ca de piatră. Lințoliu negru, hainele ei, încremenea pe dalele reci cu care era pardosită chilia. Călugărașul Gavriil ieșise odată, după o mai lungă așteptare, și spuse că doamna, monahia Teofana, și-a luat sutană vînătă ca ochiul cel fără de viață. Părintele proegumen Onufrie îl mustrase adînc, apoi se duse însuși să vadă. Teofana aștepta în mijlocul chiliei, împlinindu-și mîinile în rugăciune. Cuviosul părinte n-avu cuvînt s-o stingherească. Hainele ei erau negre, iar pentru necuvîntă, Gavriil, călugărașul, fu mustrat mai cu sîrg și trimis cu dojana îndărăt la schit. I se dase spre chin și curățire vorbă de flămînzire amarnică și de smerenie, acolo, în chilia lui de sub munte. El se întoarse umil, îndurerat că nu-i fusese de trebuință Teofanei, maica Domnului celui izbăvitor ; se apucă iarăși, cu răbdare, să scrie pe foi de pergament acoperite din multele avvisi a stampa cuvintele cele ce spuneau despre lucrarea și vitejia Domnului, vitejia lui Signor Michele vaivoda di Valacchia... Îl îndemnase părintele, episcopul Efrem al Ribnicului : „Să nu se uite, cinstite ; noi vom fi demult țărînă ; să rămîie de-a pururi și nicicînd să se năruie". El, călugărașul Gavriil, primise foile papistașilor și se uimise de dînsele. Efrem, preasfinția sa, le avea de la monseniorul Quirini ; fuseseră purtate cu grijă în tolba părintelui Andrea din Forlì. Gavriil călugărașul scria : „Michel Vaivoda, essendo entrato nella Transilvania con 40 m. combattenti, il cardinal Battori, quasi con uguali forze se incontro, pensando di prohibirli al passo, ma Michele come bravo soldato et favorito del Supremo Iddio, cominciò a dar dentro con tanta bravura che lo ruppe et messe a pezzi una gran parte delle sue genti".

Astfel treceau anii lungi de august. Se încărcau pomenile de roșcată, se umpleau de mireasme fructe aromitoare, căzeau arse stele, iarba creștea după coasă. Postul sfintei Marii. Teofana maica nu mai știa de zuă. Ardeau veșnic luminile, era o noapte lungă, nebulburată. Speranță de viață ; un vis. Și zorii nicicum nu trebuiau să-l frîngă. Simțea că îi mai trebuie putere. Un cuvînt să fi auzit. O veste. Inima ei nu putea să mai bată. Nu aștepta minunea. Sufletul ei tremura în spaimele nopții. Teofana ar fi voit să-și împreune mîinile în rugăciune. „Doamne și stăpînul vieții mele, duhul adevărului nu-i lua de la mine..." dar buzele ei nu așteptau acum, nici un cuvînt. Din vreme în vreme auzea arborii mișcîndu-se după vînt. Și undele Oltului ademenind cu fire nevăzute pietre, izbindu-ie, îmbrățișîndu-le ; fire urnite-atît-a piatră de smalț, coborînd încet, liniștit, spre Dunăre, munții. Nu era decît noapte acolo, în chilia Coziei. Teofana nu se mai gîndea la viața ei și la suferință. Îl aștepta doar. O înțepa gîndul că n-o să mai poată ajunge clipa aceea. El, falnic, descălecînd, oftîndu-i ei, nevrednica, la picioare. Ajunsese să-l știe de-atîta amărîciă vreme plecat, purtat prin războaie. Și cum să-i ajute ? Știa de dușmani și îl povățuise de-atîtea rînduri să se ferească. Îngenunchease, el, la picioarele-i bătrîne, atunci, în pragul plecării în Ardeal și ea, aspră, nu găsise altfel de vorbe. „Domni mulți și dușmănii multe acolo sînt, fiule, și mă tem că îți vei pierde gîtul..." Așa îi spusese. Astfel de vorbe. Și le trecea acum prin trup ca pe niște vergele. Se chinu amarnic. Mihai trebuia să-și urmeze calea, știa bine, nimic nu era să-l oprească ; și ea îl încărcase cu vorbe grele, de osîndit. El, gîndul lui nu i-l aposese ; își plecase doar ochii. Apoi auzise că-i falnic : nici vreme n-avu să se bucure. Rușinea vorbelor ei o mai urmărea încă. El singur era în falduri ca văile săpate de ape în munte. Era un munte în fața ei, acolo, fără seamăn și ea îi era alături, la picioare.

E judecata ca fără dreptate. Venise sărmanul bătrînel de obidă și de alergătură. Îi risipiseră oastea legii, bătînd în domnul creștin, nea-vînd bărbăție, onoare să-și încerce puterea cu turcul. Veniseră peste ei cînd îl știau mai slăbit de pandeaua pagînă. Mihai ajunsese-ntr-o fugă de cal tocmai de-acolo, din vadul Bucovului. Îi ceruse ea dreapta, mamei sale, să i-o sărute, să-l binecuvînte. Ea îl privise cu ochi ca de sticlă. Durerea ei nu se cădea să i-o spună. Dăduse iar acolo, între străini ; puțini din ai lui i-au rămas. Și ea bătrînă și neputincioasă. Sufletul ei era amar și Domnul nu voise s-o cheme la dînsul.

Auzise vești și se bucurase. Îi trimise carte el însuși. Falnic, spuneau solii, fusese Mihai Voievodul, străjuit de ai săi, purtați în urale și cîntec de norodul Balgradului, Iuliei Alba. Falnic în mantia-i albă... Arhanghelul Mihail purta zale și platoșă și mantia lui era albă și cădea maiestos, întrecînd icoana. Și sabia lui cea de flăcări o ținea acum îngerul, neîntrecutul, în stînga, spada lui cea de flăcări. Și pace nu mai putea să aducă, o, Doamne, ci doar jertfă și sînge și luptă. Dar mantia lui albă, înfricoșată, cădea

Desene de Nicăpetre

țara focului, pîrjolului străin și ea nu putea în nici un chip să i-o ierte.

Îi puse masa cu grijă acolo-n chilie. (Mihai nu vru să mîargă la trapeză.) El ședea înăsprit de gînduri în capătul mesei. Știa : o vorbă trebuia să-i spule. Veniseră să i se-nchine logofeții. Veniseră și sfinții părinți închinare să-i dea și sfat de taină, îmbărbătare, cuvînt de biruință. Căpitanii nici nu-ndrăzniră să-i treacă pragul. Se adunase cor mingîios în besearecă, lăcașul lui Mircea, preabunul. Înălța cîntare fierbinte de ajutor și de rugă, ferire de năpastă și de focul dușmanului. Pe sub ziduri, în livezi, dincolo, ca o pînză albastră, ca un fum noaptea stătea ca să cază. Auziseră oamenii de drumul voievodului, auziseră, coborau de prin munți, se adunau sate, prin văi... Vorba unui bătrîn se

se strecurau pe sub bolți, înmiresmau chiliile. Se lăsase încet securea serii. Teofana gîndea că Mihai și uitase de dînsul. Blidele nu le luase din față. Mînca liniștit, frămînta îndelung pîinea în gură ca și cum ar fi vrut s-o stoarcă toată de miresme. Masa lui se lungea necrezut în noapte. Nu îi spunea nici o vorbă, și abia că-l privea. Știuse că nu-i ascultase pe nici unul din cîți veniseră să-i vorbească. Căci nimeni, decît el, nu știa ce avea să purceadă și să înfăptuiască.

Veni o copilă apoi, curăță masa uitată-ntre dinți. Un alb giulgiu de în acoperea scîndura groasă din trupuri de brazi. „Tu, fiule, de bună voie crucea ți-ai ales-o și știu că trebuie s-o duci". Asta găsi de-i spuse într-un tîrziu, după ce feștilele din nou le aprinseră. El ridică ochii și ea, bătrînă, înțelese că lumina zilei îl caută : un foc de speranță și de biruință. Plecă, ascuns, cu ai săi, pe sub munte. Ea rămînea singură, iarăși, așa cum fusese o viață.

Ca un covor noaptea ședea întinsă. Izbucnise sub dealuri și apoi se împrăștie coclind depărtarea. Teofana rămase în dreptul ferestrei. Auzea cum se macină-n liniște zgomotul oastei celei puține. Pe sub bolțile de piatră veneau cîntări de slavă și de rugă fierbinte. Călugării ședeau în rugăciune. Tremurau vocile lor ca frunzele strecurate în aripa vîntului. Abia că șopteau glasurile ; torceau molcom cuvintele sfinte. Dar bolțile ridicau, ele, spre cer amarnica cîntare. Mihai rămăsese în fața giulgiului alb care acoperea scîndura mesii. Se ridică deodată : „Dar nime nu știe aice a biruinței cîntare ?". Vocile se cutremurară. Uitaseră rugăciunea. Un imn se aprinse odată cu luminile Coziei. Zidurile îl treceau dincolo, îl șopteau copacilor de pe-aproape și apele Oltului duceau îmnul la vale. Mihai trecea Carpații cu o mînă de oameni împovărați de chiotele dușmanilor și osteniți de-atîta umblet și-atîtea lupte și-atîta neodihnă. Noaptea trebuia să fie alungă să-i treacă în cealaltă țară. Cîntarea se agăța de arbori ca o pomoroacă ; vorbele iscusite ademeneau aburul țesut în întuneric și aminau zorii. Teofana ședea cu ochii la lemnul înalt al ferestii. Lumina de lună freca cu argint vergelele împlintate în blana giurgiuveliii. Și maicii i se păru că neîncetat susură pe firul acela solzi de apă, mărunți, apă izvorită din ziduri. Nori grei treceau acoperînd luna, apoi dezvelind-o. Noaptea trebuia să întîrzie, dușmanii să-i adoarmă, să le împiedice umbletul, să-i prindă în vise scăldate de ceară sudorii... Teofana mai aprinse lumini. I se păru că feștilele cheamă zorii și le stinse ; stinse și scînteia candelelor. Rămase în liniște și în întuneric. Cîntările se furișau pe lîngă ziduri. Noaptea se lăsase adîncă. Adormise ușoară pe aburul pămîntului. Imnurile nu conteneau. Băteau frunze sub lună ; cîntarea nu mai era limpede : era acum învolburată și tremura înaltă și izbăvitoare. Încet, apoi, se iviră zorii. Teofana așteptase faptul zilei socotind potecile alor săi. O rază de soare se furișă printre copaci și pătrunse prin fereastra îngustă a chiliei. Întunericul fugea către pădure. Teofana își îndepărtă fața dinaintea luminii. Sfîntul arhanghel trebuia s-o audă. Se întoarse spre icoană. Dar ochiul arhanghelului era răpus de un negru piron și înaltul înger nu mai avea privire. Teofana își înăbuși un țipăt. Rece broboană îi opări frunțea, obrazul. Avu putere să se ridice, să aprindă o sfîntă lumină. Nu era un cui bătut în ochiul icoanei. Doar fierul ferestrei fusese adus acolo de o umbră, de soare.

„E questo signor Michele Vaivoda di età d'anni 48, di bella statura ; ha servito nei tempi a dietro in molte guerre per capitan dei cavalli, mostrando sempre valor grandissimo. Perghiamo Dio che gli doni vita et salute et che prosperi questi suoi felici progressi per esterminio del Turco".

Aceste cuvinte le mai scrise în urmă călugărașul Gavriil. Ardea încă fetila în seul din cană ; chilia-i era plină de-atîta fum. El își ridică ochii obosiți de cazna literelor ; dincolo de colțul ferestii o lumină de lapte începuse a se prelinge. Soarele trezise deja pe rumâni de dincolo de munte. Gavriil se gîndi să se curețe, să meargă doar să se închine la schit și, apoi, repede să coboare să vază de nu-i este de trebuință Măritei Doamne. Voievodul plecase cu ai săi, trecuse în Țara cealaltă unde atîția prieteni își are, dar și atîția rău sfetnici. Doar el să se ajute și Dumnezeu să-l mai vază, că de niciunde ajutor n-o să-i vie. „Uite, cuvioase, șoptea el lui Zaheu, călugărul, cel venit de prin părțile Cetății Albe, am mai scris de prin foile papistașilor cum poruncă mi-a dat prea sfîntul Efrim al nostru. Știi ce vorbe frumoase zic ? Speranța lor e-n Voievodul nostru. Zic că e brav și să aibă parte de viață lungă... Dar banii, prea cuvioase, banii de care a tot pomenit părintele de la Roma, al papistașilor, dumnezeu să mă ierte, unde-s ?" Cuviosul Zaheu, ca un urs, călca pe lîngă dînsul. Ofta și clătina doar din cap. Fugise în două rînduri la oastea lui Mihai ; știa șuierul oțelului de Ausburg (rănise pe însuși pașa de Silistra și-i rupse din mînă iataganul), apoi, într-o

---

teatru

Egor Buliciov și alții

Aflînd că studenții Institutului de Teatru (anul IV, îndrumați de conf. univ. Laurențiu Azimioară și asist. univ. Alexandru Lazăr) montează această piesă, mă întrebam ce temei va fi având alegerea. Drama lui Gorki este extrem de grea chiar și pentru actori în toată firea. Ea presupune o măiestrie solidă construcție realistă a caracterelor și, precum spunea cineva, realismul cere multă muncă și un talent imens... Ca să ne încredințeze de talentul viitorilor actori, profesorii aveau, bineînțeles, la dispoziție soluții mult mai simple și mai puțin riscante. Se vede însă că ei au dorit această demonstrație de școală serioasă și trebuie să recunoaștem că le-a reușit. Sigur că după ridicarea cortinei, spectatorului îi trebuiesc cîteva minute ca să se obișnuiască (sub grimă, sub costumație, se simte frăgezimea sufletească, masivitatea impenetrabilă a eroilor gorkieni e un deziderat) însă încetul cu încetul, prin depuneri de scene, atmosfera începe să devină credibilă, firele încep să se organizeze într-o țesătură coherentă și mulțumitor de omogenă. Piesa înfățișează agonia și moartea unui om pe fondul unei agonii generale, a întregii lumi (clase) pe care o reprezintă Buliciov. Funcția exponențială a protagonistului cerea ca acesta să fie, în felul lui, un om excepțional, unul care printre lupi urlă ca lupii, ba chiar mai tare decît toți. Buliciov bolnavul incurabil, totuși plin de vitalitate, simbolizează, nu mai încape vorbă, burghezia în ajunul dispariției. El îi domină pe cei apropiați, intelectuali decrepiți, ipocrizie fără hîrtie, slugi josnice etc. prin voință și inteligență. Domină de undeva printr-o vigoare trupească neobișnuită, iar moartea, cu toate că intervine ca suferință, intimpină din partea-i o crîncenă împotrivire. Ultimele sale, ultimele clipe ale eroului, sînt un adevărat șahat : o oribilă galerie de monștri dansează împrejur. În asemenea condiții se înțelege că fiecare rol e important (iar distribuția este vastă). Din fericire, indiferent de gradul reușitei, fiecare student-actor s-a angrenat cu convingere de personajul său, și cu întregul buchet de calități care-i stăteau la dispoziție. Au impresionat, mai ales, prin maturitate și răbdare Cristian Irimia în rolul titular, și Adriana Trandafir în Alexandra, aceasta din urmă prin temperamentul ei exploziv. Laude însă merită cu toții și, poate, în mod deosebit Virginia Mirea, Vivian Alivizache, Mariana Sterian, Mircea Bodolan, Gheorghe Toropoc, Răzvan Ionescu, Gheorghe Dobre. O excelentă apariție a compus Răzvan Vasilescu. Regizorului Laurențiu Azimioară i se cuvin recunoscute nu doar meritele didactice ci și originalitatea, nu lipsită de profunzimi, a concepției spectacolului. Situarea eroului în raport cu diversele grupuri umane care-l torturează este revelatoare, psihologiile sînt juste. Dar ce sens (ironic !?) are intonarea marșului „gloriei" din Aida în final ?

Marius Robescu

---

film

Sentimentul neîmplinirii

Deșertul tătarilor pare a fi neantul, căci destinul nu e decît neant înainte de împlinirea lui. Cartea lui Dino Buzzati, celebră și arhi-discutată, a avut o implasare cinematografică mai lentă. În interpretarea coproducției italo-franco-germane, condusă de regizorul Valeria Zurlinni. Deșertul care pare a oferi miraje și pericol, ca orice deșert, dar mai ales așteptarea realizării prin întîlnirea cu pericolul promis. Atracția lui crescută pînă la bolnăvicios, pînă la confundarea pericolului cu destinul sperat de toți. Bastiano, ceilalți și simbol, așa cum fiecare gest, cuvînt sau personaj este un simbol în acest film în care totul se derulează în abstract, care, de fapt, exprimă cel mai fidel realul. Competiția în care intră tînărul ofițer Drogo, proaspăt sosit la Bastiano, cu toate că este absurdă îl cucerește. Este speranța flecărui muritor care tinde la o angajare esențială în viață și care este convins că a sosit

timpul ca s-o și facă. Dar un angrenaj, nevăzut și condus din umbră cu mare precizie, aduce ofițerilor marionete un destin egalizator : este destinul imposibilității de a se realiza. Aparent dotați, eroii de la Bastiano sînt tinuri perfect mediocre. „Excelența Sa", după o elegantă, corectă și hiperestetică evoluție, ca prezență, este nevoit să se retragă onorabil și onorat de cea mai evidentă „împlinire a neîmplinirii" (Vittorio Gasman). Tînărul căpitan exponent al durității, al răutății și al corectitudinii „cazone" este și el, la rîndul lui mutat. Comandantul sinucigaș redevine uman în mingîierea pe care o dă calului ce l-a condus pe drumul disgrației. Drogo, izgonit din cetate, va muri „în faeton de gală" de boala care-l mistuie și care a dat posibilitatea noului comandant să-l îndepărteze de marea întîlnire. Indiferent de calitățile lor, aparente sau posibile, indiferent de structura lor umană diferită, indiferent de poziția în ierarhia militară a cetății, indiferent de sfîrșitul lor diferit, toți ofițerii apărători ai cetății sînt împinși la un destin comun, dominat de sentimentul neîmplinirii ce se manifestă ca o boală. Ce ironie cînd Simeon îi spune lui Drogo „fiecare om are destinul său" ! Doar două personaje par a face excepție : medicul care caută neputincios cauzele acestei boli și cel mai neutru personaj, veteranul Nathanson care nu pare nici ofensiv, nici defensiv, nici excitat de pericol, nici resemnat, dar este foarte prezent.

Are cineva dreptul să se substituie firescului vieții și să comande destinul oamenilor ?, pare a fi întrebarea ce se distilează din acest film.

Corina Cristea

---

televiziune

Zile de mai

Și iată că și în anul acesta micul ecran, deși nu este rotund, a fost locul în care s-au strîns nenumăratele ipostaze ale sărbătorii de arminden, ochiul ciclopic prin care am privit și am fost priviți în aceste zile de înflorire care s-au înlănțuit aidoma unui izvor subțire și limpede. Cu camerele de luat vederi în mîini, operatorii și reporterii TV au fost la culesul florilor de mai în toată țara, ca să ni le dăruiască în lumina acestor zile de avînt și de entuziasm. Documentarele, reportajele, emisiunile de cîntece și versuri patriotice, „spectacolul de pe marea scenă a țării" au însoțit această mare sărbătoare muncitorească la care televiziunea și-a adus prinosul său cu talent și profesionalitate. Scriitorii au fost și ei, firește, prezenți prin versurile care au omagiat ziua de arminden în recitaluri sau efigii lirice („Sub cerul senin al patriei", „Țară a muncii și a bucuriei", „Popas la Măgura Buzăului", „Cîte iubiri avem" etc.).

● „De pe marea scenă a țării", Mircea Radu Iacoban ne-a readus în memorie imaginea Iașului contemporan, înmănunchind în spectacolul al cărui prezentator a fost, talentele de pe meleagurile Moldovei ● Într-un reportaj de excepție, „Sufletul pămîntului", scriitorul Nikolaus Berwanger ne-a făcut cunoștință cu unul dintre eroii recoltelor îmbelșugate din țărmul Banatului, acolo unde pămîntul este cel care îi unește prin muncă harnică pe români, germani, sîrbi și maghiari ● Itinerarele muzicale prin județele țării au subliniat, încă o dată, virtuțile cîntecului și dansului popular prin cei mai buni reprezentanți ai lor, amatori și profesioniști laolaltă ● Sărbătorind „Ziua tineretului", poetul Lucian Avramescu a făcut să sclipească în comentariul la filmul său documentar „Tineri în țara tinereții" nestematele unei virste de încredere și de nădejde pentru viitorul țării ● „Învățăm, muncim, construim" — aceasta a fost lozinca spectacolului festiv dedicat „Zilei tineretului", spectacol bine gîndit și realizat de Eugen Patriche ● Cei mai tineri cîntăreți și-au unit glasurile într-un imens cor al bucuriei de a trăi în liniște și pace, pe stadionul Republicii, loc unde s-au desfășurat și atractive concursuri sportive ● Dintre cîntăreții de folk, au impresionat frumoasa și sensibila Anda Călugăreanu, alături de tînărul și originalul Augustin Frățilă. (Și, deși nu se spune în asemenea împrejurări, totuși observăm cu regret calitatea slabă a interpreților noștri de muzică ușoară care au făcut, prin lipsa lor de îndeminare scenică și uneori chiar de voce, mai mult figurație în acest spectacol al televiziunii)

● Se înțelege că programele TV din aceste zile, fiind atît de bogate, este imposibil să fi reținut toate emisiunile prezente în ele, emisiuni pentru care redactorii și reporterii televiziunii, sîntem siguri, nu și-au precupețit talentul și imaginația. Alăturîndu-le pe toate, ele au constituit, împreună, o dovadă vie a prezenței active a televiziunii la marea sărbătoare.

Iulian Neacșu

iarnă, pe un ger cum nu se mai pomenise, la Rusciuc, simțise cum îi ard picioarele ; îi tîriseră fîrtații peste gheața Dunării și-i lăsaseră să-și oblojească rănile, peste iarnă, într-o casă de oameni, la Costești. Se tot gîndise în iarna aceea : și-atunci, la Rusciuc, Mihai aștepta ajutor. Spre primăvară, îi căzuseră degetele de la picioare, așa cum cad dudele din ram. Venise iarăși la mînăstire... Zaheu clătina din cap. Știa el mai bine de vorbe și de cele promise. Durerea lui așa s-a născut. Dacă Mihai i-ar apăra pe toți principii și pe Papa de turci, cu toții l-ar gratula și i-ar da însemne ; dar să o facă cu oamenii și cu banii lui și stavilă să pună turcului cu sfînt trupul său. El așa gîndea. Gavriil era tînăr; putea să mai lupte, să-i fie oștean în oaste, să-l treacă dincolo, în vremi, în inscrisuri. Dar el, Zaheu, n-avea cum să mai fugă la Domnul. Rămase să-l aștepte, să plîngă sau să se bucure de dînsul.

Tropotul nu se mai auzea. Era doar zvonul copitelor coborînd pe sub munte. Ca o grindină, ca apele Oltului primăvara. Teofana uitase că trebuie să se ridice și să-i deschidă ușa. Băteau crengile copacilor și valurile băteau în stîncă ; tropotul se stinse, dar glasul lui acoperea încă munții. Se întorcea oastea Domnului. Viteză. Așa cum fusese întotdeauna: niciodată robită de seul înfrîngerii. Numai ea singură, Teofana, se umilise : acum ochii-i ardeau de-atîta nimicnicie. N-avea puterea să se-nfrîneze. Parcă nu bucuria atît așteptată că-și va vedea fiul o liniștea, ci gîndul că neputința ei fusese răzbunată. Căuta să uite, dar trupul el se zbătea sub povara năpastei. Gaspar Corniș, magnatul, o duse la Sibiu, apoi o purtă spre Făgăraș, unde stătea de-o vreme Stanca, și apoi la Brașov. Știa că n-are cine s-o apere. Voievodul era dus la masa împăratului. La Sibiu, între zidurile roase, de piatră, pătrunse trufaș, cu zdrăngănit de pinteni, în cămara ei, Corniș. Îi spuse cu o liniște îndelung gîndită: „V-am scăpat, doamnă. Nu mai e loc pentru suferință. Împăratul a hotărît. L-au ucis chiar oamenii săi. L-au lăsat fiarelor în pădurea Boemiei. Dați slavă Domnului dimpreună cu noi. Pămîntul a scăpat de mișel și de dornicul de sînge. Va fi iar liniște în țară." Teofana îl asculta. Își înfrîna durerea. Corniș vorbea limpede ; niciodată nu-l auzise vorbind atît de curat românește. Ar fi voit să-l roage să o crute. Dar îl lăsă s-o înfiereze pînă la capăt. Nimeni nu reușise vreodată să o înspăimînte, dar vorbele lui îi turnară amar în sînge.

— De, domnule, ce o să zic?, i-a răspuns chinuindu-se cu vorbele ei să nu-i fie geamăt. Domnul Cristos a fost fiul lui Dumnezeu și l-au răstignit oamenii." Lui Corniș îi luciră ochii. Se întoarse cu mînie și plecă. Acum îi părea rău că se gîndise, măcar, să-l roage s-o crute. O duseră apoi în cetate la Făgăraș unde o-ntîlni pe Stanca și pe Io Nicola vodă și-i pomeniră pe-ai lor, pe Floritica și pe el, Mihai voievodul. Și apoi în Brașov, în burg, o duseră. Nu îi dădură răgaz, la Schei, se se-nchine. Peste munți o purtară și ea veni iarăși la Cozia.

Auzi bătăi în ușă. Apoi liniștea cuprinse iarăși zidurile. Doar vuietul oastei mai stăruia în urechi. Bătăile veniră de departe. Bătăile se auziră iar : mai puternic, mai deslușit. Teofana nu încerca să se ridice de pe lespedea pardoselii. Afară, noaptea se usca, își întindea umezeala, cobora de pe crengile copacilor, venea să-și mai lungească somnul jos, între tufe și ierburi. Bătăile se auziră iar : și glasuri strivite. Inima ei încetă să mai bată. Nu era asadar Mihai ? Glasul lui, singur nu înstăpînea liniștea ? Cine curaj mai avea de murmur cînd el era aproape ? Își adună puterile și se ridică. Obrazul și-l atinse cu mîna. Lacrimi spălau creturile adînci și picuri curgeau ca broboane pe haina-i mînăstirească. Își adună puterea : pași către ușă și o deschise. La umbra făcliei Turtunea, postelnicul, acoperea cu trupul său intrarea. Nu apucă să-l întrebe. Acela căzu în genunchi. În spatele lui, Onufrie și Veniamin proegumen. Arsenie cu barba lui albă și alții. Dumitrachi și Pătru pîrcălabul și mai departe Zaheu și mulți, încă, alții. Trupul Turtunii începu să zvîrnească.

Prohodul era. Turtunea spunea niște vorbe. Nu le înțelegea. Cuvintele ieșeau printre gemete. Călugării se coborîră și ei ; sădeau în genunchi. Ea singură mai rămase ; durerea mulțora, singură, s-o primească. Își ridică fruntea. Lacrimile i se uscară-ntr-o clipă. Turtunea spunea, cerea îndurare. Întinse mîna, picioarele să-i cuprindă. Ea nu se trase înapoi. Văzu o desagă pe care Turtunea o ținea cu stînga. Postelnicul tot vorbea. Nu auzea ce spune. Știa doar că Mihai nu mai e. Omul îi spunea mai departe. Icnea și își destrăma vorbele. Ea privea pe deasupra lui. Întuneric era împrejur. Noaptea cea neagră. Teofana sedea țeapănă în dreptul ușii. La picioarele ei, Turtunea, postelnicul, plîngea ca un copil. Și ceilalți bărbați plîngeau; un vaier era, nestins, sub pietrele Coziei.

— Nu de fiul meu te întreb acum. Țara ce face ? Trăiește țara ?

Turtunea își ridică ochii. Vorbele ei sugerate, printre dinți spuse, ca vîntul din Bobotează. Ea îl privea pe Turtunea. Aștepta. În barba lui luminau ca niște boabe de rouă lacrimile. Ea ședea ca o stană de piatră. În chilie luminile pîlpîiau și umbra ei era lovită cînd de-un perete, cînd de altul.

Bărbatul se ridică. O privea într-una. Teofana, maica, îl sfredelea cu privirea. Se ridicară și ceilalți. Liniștea muntelui începuse pe toți să-i cuprindă. Turtunea nu știa dacă mai trebuie să-i răspundă. Ridică desaga și o puse pe umăr. Începea să se lumineze. Se auziră clopote și după încă o vreme începură cîntările în mînăstire. El nu putea să stele la prohod. Ducea Capul Domnului la Tîrgoviște, la Dealu, unde Pătrașcu dormea, tatăl, în mijlocul țării, în inima pămîntului, de unde se vede hotarul însemnat de Mihai cu palașul lui acum și în vecii vecilor.

Mai privi o dată, 'ndărăt, Turtunea.

Teofana nu se clintise. Stătea în mijlocul alor săi. O lăsă acolo, în pragul ușii. Și ea privea spre munte.

angela marinescu

Gluma

Visul. Prăbușirea în apă. În placentă
Îți faci loc cu gîndul.
Sfîrtecarea demnității ca și năvodul
Flasc, tras la mal, șiret, dracul gol !

Așa ar fi trebuit să fie. Sînt lucruri
Pe care nu pot să mi le spun, decît
Mie. În fața mea răsună ca un cosmos
Disperat, valul ce are o singură lege.

Sînt lucruri pe care nu le poate nimeni opri.
Nici șterge. Cînd am știut a fost
Ca și cînd mi-aș fi întins o mînă în foc.
Singurătatea este scrumul.

Nimic n-o poate preface în altceva.
Nimic n-o poate face să nu vină, să nu
Te înlănțuie, să nu te înalțe. Copilul
Pe care l-ai născut din nimic.

Moartea ca vine din nimic, din ceea ce
Ar fi trebuit să nu fie, dintr-o existență
Ce nu ai dorit-o. Plină de materie. Densă
Și brutală. Fără formă. Fără să poată
fi acoperită.

Nici un cuvînt nu are acoperire. Fanatismul
Iubirii seamănă cu simburele de sînge
Al fiecărui cuvînt. Dac-aș putea să fiu
acoperită
De cuvinte. De cuvinte. De soare. SOARE.

Strofe

Cruzime a sfîrșitului. Rigoare și cearență
Și simplitate, transparență a vieții.
Dintr-odată, apoi, plăcerea cu ghiara
Ei de afel. Și abandonarea. Disperarea.

Neputința de a rezista. Zbor brutal
Înspre stele. Firească ți se pare
Foșnirea de metal a luminii solare,
Nu suferința.

Sapă singurătatea tunelul
Plin de sînge. Tunel ce ia
Înfățișarea răcorii. Tu, răcoare. Sînt mîini
Pe care ar trebui să le înlănțui.

Sînt acte (pure) pe care ar trebui
Să le practici pe tine însuți.
Sînt tumuri. Sînt aripi ce pier. Sînt droguri.
Singurătatea e un drog. Moartea e un drog.

Și nebunia. Pojiști inundate. De soare.
Blîndețea e puternică. Vin păsări stinte
Ce sug sîngele din venele deschise.
Frații de cruce.

Singurătate

În întunericul chior mă îndrept spre casă.
O mulțime compactă, abasită, stă strînsă
În jurul meselor aburinde din casele străvezii.
O, celule ale morții. Celula mea este rece
și neagră.
Singurătatea mea este materie. Obiect.
Este brutală. Violentă.
Se poate trage în ea.
Poate fi ocalită.

Materie

Materie. Umbră deasă. Te îndes
În vers. Sari ca o broască. Ai ochii
Holbați. Nu-mi place pielea asta rece.
Nici orăcăitul tău inconștient.

Viscal. Sînt amenințată.
Dar mă liniștește această stare a materiei.
Fără autorie. Fără lumină înșelătoare.
Numai adevăr. O mare înghețată.

Pe tăvi umbrite de teamă, bucuria se retrage
Dintre bietele mele mîini. Dacă eram doar
mamă,
Rătăceam cu șingale pe buze. Dacă nu eram.
Dacă m-aș fi aruncat în lac. În inima locului.

Cerul

Acest cimp de fier albastru este cerul.
Stele reci îmi intră în carne, arbind-o.
Nucleul lor dislocă tot ce nu are suflet.
Îmbrățișez, pe dinăuntru, materia lor arsă.

Singurătate, tu, sărut metafizic. Bunătatea
Mă înfioară ca un instinct. Cred în bucurie.
Nimic nu mă poate opri. Nici flacăra
Răului. Nici moartea.

virginia carianopol

Vegetal

Parcă
Pe umeri îmi cade
Migrator, un fluture
Somnoroase roiuri de albine
Faguri vin să-mi scuture.

Deasupra se-aude
Cornul de luna suind
Nemuritori ne trecem
Pe-acest limb de pămînt.

Parcă
În urmă mă cheamă
Flaut de mătase cîntînd,
Partea noastră
Cea fără de moarte
Cumpăna se face înspre pămînt.

Parcă
Pe urme îmi calcă
Alte anotimpuri,
Alte flori,
Somnoroase roiuri de albine
Se cobor din alte galaxii cu sori.

Melanholie

Tu treci portaluri cu lună
Oglinzi de iarbă tremurînd
Visînd prin aer fluturii de ceară,
Arbori de sticlă înveșmîntînd.

Ușor,
Prin aer se destramă,
Fuioarele de ploi
Își plimbă un licorn melanholia
Cu pleoapa-nfiorată peste noi.

Și dacă...

Și dacă dorm ușor
Luceferii sub pleoape
Ninsori imaginare
Mă fumegă-n pe-aproape.

Nu-i nimenea să vadă
În sufletele noastre
Un clopot doar ne ninge
Himeric dintre astre.

ion murgeanu

Dialogul cu marea

Angelei și lui Daniel

Ceea ce cîștigăm greu de la viață
este puțină îngăduință ; pomii greu se abat
florile sunt mereu fericite ; noi însă cădem
mai ușor.
În ce veșminte va trebui să suportăm seara
cînd stelele se vor da într-o parte și în
poieni cosmice
ședea-va cineva cu un umăr abia sprijinit
de trunchiul subțire al universului ? El ne va
vorbi
ori va tăcea ca acum ; noi înșine știi-vom
atunci
să tăcem. Dar nu va fi prea departe ?
Trebuie să încercăm graba înaintea răbdării
și drumuri lungi să străbatem înainte de-a
ne statornici.
Oh, fericiți vor fi cei care vor mai vrea
să greșească încă o dată ; spaima de moarte
pînă atunci nu i-a-ntavărășit ; iar acum
în lumina prea arbitoare se vor teme de
chipul lor —
prea mică prudență e-aceasta pată, viața !
va trebui să i-o cerem cui înapoi ?
căci totul e dinainte de-a ne întoarce
surizători sau abia osteniți ; totul e limpede
și înfățișările noastre umbre aruncă
într-un cer răsturnat peste ape.

M-am pregătit să cînt frumos și acum
reușesc
în străvechi imnuri să presar lacrimi.
Ceața e din belșug încă ; zilele toamnei
nu vor să ne acolească deși sunt senine
ele străcoară atîta melancolie între rînduri
greu ardonate din cauza virstei care știe
deodată prea multe ; și chipul acelei
întîmplări
căutate mereu ; chipul ei
n-a stăruit pentru mine decît cu închipuirea
pe care tenace mi-am construit-o ; dacă
pămîntul
ar respira multe ne-ar spune...
uneori există iluzia că tot ce tresare
e din pămînt ca o revelație stranie
căci e greu totul și tulbure iar simțirea
care începe cu greul pînă se limpezește
adie și-n plante iar animalele prind suflete
din noaptea pămîntului : fericit călător
care dăruiești tuturor liniște ; chiar dacă
pe mine mă acolești nu-i nimic
te-am auzit viscalind și ți-am văzut
ochii în lacrimi ; am învățat cîte puțin
și eu să plîng și pînă aici e poate de-ajuns.

Mai departe ; mereu mai departe în grădini
interzise
sulful acestei dimineți osteneala ei care vine
din fapte ; zgura iar nu rășinile clocotitoare
întoarcerea unui ceasornic de foc : și eu abia
mai vorbind unui auditoriu din ce în ce mai
rar ;
pe trepte se cațără animale scăpate din
lanțuri

cîte un număr desperecheat uneori le
numește
și din ochii clarei dimineți de-altă dată
a rămas doar ceva galeș : o aplecare înspre
trecut.

Am înțeles ori poate bănuiesc numai ce e
cuvîntul
nimeni nu poate reface întregul aici
rostogolirea pe marmură a unei bile de
cleștar
un măr căzînd doar o clipă aerian ; acesta
era cuvîntul greu lovit de atingerea cu
pămîntul
și marea atunci se vedea-n depărtare
păduri de simboluri adiau dintr-un viitor
domnic să-și asume eroarea : acesta
era cuvîntul ; marmura a rămas nepătată
rostogolirea n-a zgîriat-o și în văzduh
uneori cînd asfințitul este prea tare
se văd înroșiți de lacrimi ochii celui
care ne-a spus : Fără clipe ; un secol
în fața unui singur cuvînt e nimica.

Rădăcina este adîncă : umărul sprijinit
de trunchiul subțire al universului era firav
numai din ochi țîșneau flăcări ; și mîini
delicate avea, s-ar fi jucat poate cu ele
cea mai castă dintre femei : nu nu el n-a
atins-o
viața decît voind-o, dar implicat, și a
cîștigat timp ignorînd alfabetul
calendaristic al timpului ; ieșea
rar în lume și pe urmă a dispărut
dar odată l-am întîlnit vă spun clar
acest lucru era într-o dimineață
toamna trecută și de-atunci merg
și necontenind vreau să rămîn fericit.

Pentru că număr aceste zile iar citeodată
scap șirul : nu se arată ; e greu ;
violența inteligenței, capcanele prieteniei
(care nu poate avea nimic cu frăția), și sera
de lîngă mine care mi-a spus : te iubesc
însă abia m-a dorit ca această-ntrebare
să-și țină juvățul în mîini ; ca răspunsul
să întîrzie : și din fericirea ce-ntrevăzusem
să rămînă pe cer fumul iar pe pămînt
urma șarpelui

și atît de mult
uram de la o vreme gluma, sporovăiala
îmi făcusem culcuș într-o oră din zi unde
veneam să tac. Nu se poate. Vom începe
iarăși de-acum
să vorbim ; disperarea e într-un dialog
neîntrerupt
și marea se vede în depărtare deși fără să-i
jur
am s-ajung pînă la urmă în fața ei
să-mi întrerup chiar așa dialogul cu marea.

adi cusin

Să zicem doară

Aici e locul unde-a fost să fie
Să nu-și găsească nici un petec sacul
Să nu-și țintească ața blîndă acul
Să nu-l dorească —
Nici o tragedie.

Aici e locul unde te-ai temut
Să-ți trec eu numele în veșnicie
Deși ca să cunoști ce-i apa vie
Murisem lîngă ea necunoscut.
Dar voia voastră —
Nici o tragedie.

În vîrful stelei maici nebunul scrie
Ai venit după, ai trecut pe lîngă.
N-aș vrea să-ți fiu nici mîna ta cea stîngă,
Ești lenea lumii —
Nici o tragedie.

Aici e locul cuvenit al celui
Căzut în nebuneasca bătălie
Întărîtat de-o oaste de hîrtie
Ce nu se-oprea din rîs.
Acum să-l jelui ?
La zicem doară —
Nici o tragedie.

Aici e locul unde-avură toană
Să-mi rupă trupul — un pustiu de bine —
Legat între vecală și conseană
Tăind cu biciul micile jivine.
Iar eu ca să nu strîc o veselie
Strîg, mormăi, pilpîi —
Nici o tragedie.

Aici e locul pur al ne-ntîmplării.
Nu-i cea mai tristă frunză ce ți-o dau.
Atîția mii de ochi lacrime n-au,
Lasă-mă dragule să-ți spun și ție,
Alungă-mi rîsul —
Nici o tragedie.

Acesta-i locul că n-a fost să fie
Sufletu-ntreg al unei poezii.
Dar sînt în lume alte tragedii
Deci hai să spunem —
Nici o tragedie.

Strigăt

Sînt ca o peșteră în care-a locuit un animal
Sînt foamea lui, sînt lenea lui, căscatul —
Sînt frica ultimului prinz, telal
Ce și-a vîndut și poalele și patul.

Iertați această lipsă de confort —
Marginea lumii, coastele, declinul.
La ce să inventez acum un mort
Cînd golul meu i-a fost mai ieri preaplinul ?

Sînt ca o peșteră în care-a locuit un animal,
Sînt chiar volumul întristării sale.
Cîteva șoapte ar stîrni un bal
De păsări ametite de urale.

Sînt respirația ce și-a permis-o-n vis
Cînd n-a lăsat pe alții să respire.
Și l-am pierdut iubindu-l.
S-a dezis
De învelișul meu plăpînd, subțire.

Ca la-nceputul lumii, cheam,
mă tem
De ochii lui, de iarbă și de tunet.
Sînt forma strigătului său suprem
Din care nu se-aude nici un sunet.

radio

Sărbătoare

Chiar și dacă s-ar întîmpla, prin absurd, să nu știi, ori să uiți cînd se apropie o sărbătoare națională și radioul ar fi singurul mijloc care să te lege de pulsul, de mersul lumii, ignoranța ta ar fi înlăturată la vreme de culorile sărbătorești ale emisiunilor radiofonice. Și acolo unde lucrurile nu sînt numite ca atare, și atunci cînd nu ni se spune în cuvinte precise că întîmpinăm sau trăim un moment special, un eveniment, o aniversare, o zi simbolică — chiar și peste ceasurile radiofonice care nu au o legătură explicită cu sărbătoarea trece un aer, de neconfundat, al sărbătorii.

Au fost multe și felurite căile realizatorilor de emisiuni radio în jurul zilei de 1 Mai. O serie de rubrici statornice s-au dedicat acestei zile a solidarității, frăției, demnității, speranței, primăverii : **Antena tineretului, Orele serii, Moment poetic, Clubul curioșilor, Revista literară radio, Memoria pămîntului românesc** și multe altele. Au fost difuzate și emisiuni speciale : recitaluri literar-muzicale avînd tema **1 Mai**, comentarii precum acela transmis sub titlul „Flacăra vie a solidarității internaționale" și montajul radiofonic al dimineții de 1 Mai. Clipele de sărbătoare s-au îmbinat cu momente de pur divertisment, pentru toate gusturile. Am ascultat coruri întonînd, alături de cîntece patriotice și revoluționare, melodii ale repertoriului nostru de coruri tradiționale, melodii ale altor popoare și timpuri (pînă la suave madrigaluri de mai). S-a transmis cu generozitate muzică populară românească (aici ar fi multe de spus în legătură cu autenticitatea folclorului difuzat) și muzică de folclor străină, romanțe, muzică ușoară, folk, de jazz mai veche sau mai nouă. Printre acestea, evident, momente umoristice — vom cita aici o emisiune mai lungă, „Sus la munte, la izvor, muzică, antren, umor", care a reușit cîteva „poante", ceea ce, să recunoaștem, nu e un răsfăț obișnuit.

Nu a lipsit rezonanța mai profundă a datelor de cultură românească. „Viața cărților" a avut (și a ales) prilejul de a comenta volumele **B. P. T. 1 001** și **1 001**, adică **Mihai Eminescu: Literatura populară**. Tot un omagiu al culturii naționale l-a constituit emisiunea dedicată lui Ciprian Porumbescu. În ce privește muzica simfonică, spunem, cu admirație, că aceia care s-au ocupat de alcătuirea programelor au contribuit la o modelare generoasă, înaltă a ambianței spiritului în sărbătoare. Simfonia a IX-a beethoveniană, cu toată monumentalitatea și exuberanța ei, cu mereu tulburătorul mesaj de solidaritate și bucurie omenească, s-a transmis în ajun de 1 Mai ca un extraordinar acord de început. Iar printre celelalte inițiative în sensul muzicii simfonice, remarcăm transmiterea într-un moment de sărbătoare, a unor lucrări semnate de tineri compozitori.

Ioana Ieronim

plastică

Proiecte ecologice

Se vorbește tot mai mult de o eră post-picturală în artele plastice. Ca întotdeauna, formulele critice spun mai mult decît putem încerca noi să circumscriem în cîteva cuvinte. Ele exprimă o aspirație spre un tip de artă care să refuze încorporarea dimensiunilor aparente ale lumii în creația artistului. Desigur, ne putem întreba dacă arta lucrează totuși cu alte elemente decît cu aparențe. Ceea ce vedem este, la urma urmei, numai ceea ce se arată ochiului nostru atît de sărac în adîncime. Nu mai vrem să privim „imagini", tindem spre surprinderea unui sens, care să dezghioace realitatea și să-i releve principiile constitutive. În mod ciudat, această tentativă are loc tocmai făcînd apel la elementele cele mai simple din realitate, la materialul de obicei în afara interesului artistic. Există în ele o magie, o forță pe care am ignorat-o prea adesea. Într-o recentă expoziție, la „Profile Gallery" din New York, graficiana Wanda Mihuleac a propus o suită de „Proiecte ecologice", constituind realități inepuizabile, din nisip, fragmente de fotografie, materiale acrilice ș.a.m.d. Greu ai putea să afirmi că era vorba de grafică sau de pictură propriu-zisă! Avem de-a face, în fond, cu un mod de a gîndi realitatea, cu o recompunere a ei, în care jocul dintre aparență și substanța realității evidențiază o inversare a rolurilor față de cele pe care le presupune arta tradițională. Ceea ce se vede reprezenta pînă acum aparența. Un copac era un copac. Situindu-l într-o proiecție de planuri geometrice, construcții ale minții, care presupun tot timpul linii și suprafețe, Wanda Mihuleac ne invită să trăim vederea unui arbore ca pe o adevărată revelație și să refuzăm construcțiile înșelătoare ale conștiinței noastre. Proiecțiile ecologice sînt, în acest fel, un lucru mult mai simplu și mai tulburător decît au presupus foarte mulți critici care s-au rătăcit în speculații asupra sensurilor lucrărilor. Un „Peisaj autobiografic" propune o fotografie a unei măguri acoperită de flori de mușețel și prinsă în rigoarea de sticlă a unor linii geometrice. Dincolo de imaginea sentimentală a romanței și de răceala formelor geometrice, ochiul poate distinge forma robustă a reliefului și vigoarea plină de viață a plantelor. Operă de meditație, lucrarea plastică invită, în acest fel, la îndepărtarea valurilor înșelătoare ale realității, dar nu pe calea ignorării lor, ci pe aceea a efortului de a vedea mișcarea spontană a lumii.

Nici nu este bine spus că o asemenea artă caută sensul. Cuvîntul are o conotație abstractă, iar grafica Wandei Mihuleac tinde spre forme sau, mai bine spus, spre formă dincolo de forme. În acest fel, ecologia își are o justificare în titulatura expoziției pe care am văzut-o. Preocuparea actuală a artistei este de a apăra realitatea de una din posibilitățile cele mai adînci de alienare ale ei. Putem să stricăm ordinea firii nu numai prin poluare, și prin alte mijloace foarte eficace, ci prin însuși modul de a privi realitatea. Artistul este singurul în măsură să ne aducă în față un mod de constituție a ei la care nici privirea cea mai vinovată nu poate să atenteze. O tentativă supremă, a cărei ambiție este ea însăși atribut de valoare.

Aurel-Dragoș Munteanu

muzică

Între ironie și lirism

Revenind la frumoasele selecții oferite de concertele Conservatorului, la varietatea programelor săptămînale, care asigură tuturor tinerilor prilej de afirmare (citățm, printre ultimele, recitalul violoncelistului Marin Cazacu și „Seara de muzică veche vocală", îndeosebi de muzică a Renașterii italiene) ne vom opri din nou la interesul pe care-l prezintă fiecare tribună a tinerilor compozitori. De data aceasta, clasa de compoziție a lui Anatol Vieru (miercuri 25 aprilie).

Alături de juvenila plăcere de a epata, de elementele insolite și spectaculare, s-a făcut ușor remarcată o foarte solidă tehnică a scrieturii. Astfel, deosebit de spectaculoase „Aplicațiile bijective de la mulțimea instrumentiștilor la mulțimea instrumentelor" de **Dan Timiș**, sînt de fapt o serie de variațiuni ironice după un joc popular, variațiuni care oscilează între umorul grotesc și accentele stranii de blestem sau descîntec. Politalentații interpreți se schimbă între ei : violoncelistul Dorel Fodoreanu trece la pian, apoi la clarinet ; clarinetistul Florian Popa și compozitorul (pianist) Dan Timiș izbutesc și ei adevărate tururi de forță la celelalte două instrumente la care nu sînt specialiști. Ca într-o modernă imitație de taraf, toți instrumentiștii cîntă de toate. Șoapte, strigături — nici un artificiu nu e cruțat pentru colorarea atmosferei, pentru realizarea unei „muzici totale". Lucrarea, vădit prinsă de „curentul ironic" acum la modă, are însă o foarte atent construită structură.

În același spirit ironic, evoluînd însă mai vizibil spre gravitate, a scris **Vincențiu Cristian Cohan** ale sale „Metabole" (clarinet și percuție). Ritmurile felurite, colorate de armonicele clarinetului(adevărată virtuozitate interpretativă) parodiază uneori jazz-ul și chiar citează din clasicii genului (o întreagă frază din Gershwin ! deși ar fi ajuns numai motivul de început). Și aici interpreții (Florian Popa și Laurențiu Băcanu) nu și-au precupețit fantezia improvizatorică.

Deosebit de serios, dovedind o știință componistică „așezată", alături de astăzi tot mai rară imaginație melodică, cvartetul semnat de **Vlad Opran** a fost poate cea mai complexă lucrare a serii. Dintr-o atmosferă stranie de flageolete, printr-o ramificare tot mai bogată a temelor, devenite prin triluri și suprapuneri un adevărat ecou orchestral, se construiește o parte dinamică, de concentrare asupra ritmurilor. Fragmente de teme reluate pe rînd de instrumente, glissande, reluarea unor idei muzicale, conferă arhitecturii o anumită fluiditate. Deși parcă prea încărcat de învățătură, cvartetul lui Vlad Opran reprezintă de pe acum o certitudine în creația camerală. Alături de colegii **Mihaela Sturză Gavrila, Romeo Babol** și **Mihai Damian**, studenții la compoziție amintiți și-au făcut într-adevăr simțită prezența.

Grete Tartler

150 DE ANI DE LA APARIȚIA «CURIERULUI ROMÂNESC»

„O școală de politică, moral și literatură“

după încercări și realizări vremelnice („Courier de Moldavie“, „Chrestomatia cu Românescu“, „Biblioteca românească“ și „Fama Lipschi“) presa națională curentă și de durată se constituie odată cu apariția la 8/20 aprilie 1829 a primului număr din **Curierul Românesc**. Editori („dătătorii gazetei“) sînt I. Eliad și C. Moroiu care încă din decembrie 1828 își făceau cunoscute intențiile printr-o „înștiințare“ către cititori: „să simțim și această bucurie de a ne făli în mîinile noastre cu **Gazeta Patriei noastre și scrisă chiar în limba noastră**“. În prima tipografie a „Curierului“, cea a Mitropoliei, abonații („cei ce vor a se prenumera“) „vor găsi pe redactor în toate joile și duminicile“, prețul unui abonament anual fiind „2 galbeni impărătești“. (În primul număr se publică lista principalilor sprijinitori ai gazetei, numărul prenumeranților ajungînd la sfîrșitul anului 1830 la 45, restul tirajului fiind difuzat în București prin „doi impărțitori“, iar în provincie prin diferiți librari, „cheltuiala poștilor să va încărca analoghicește după depărtare“). Gazeta este semn de vreme nouă, conformă cu „haracterul epohi“ pe care redactorul încearcă să-l definească încă din primele numere : o epocă modernă, „o virstă mehanică“ în care „piroscaful“ înlocuiește corabia, iar calul este întrecut de „trăsura cu vapor“. „Îmblînzim mările, străbatem din loc munții și facem șăs și prin puterea cea nebănuită a instrumentelor noastre ieșim biruitori în toate luptele noastre împotriva naturii“.

Acesta este „haracterul epohi noastre“ cu efect imediat în „sistema soțială“ („...făcînd să crească grămada bogățiilor caută să le grămădească și mai mult în aceleași mîini și să mărească distanța care desparte pe bogat de cel sărac“). În acest context se conturează rolul presei („Folosul Gazetei este de obște și de o potrivă pentru toată treapta de oameni“) subliniat încă din „înștiințare“ și expresiv rezumată într-un număr din 1832 : **„o școală de politică, moral și literatură“.**

Ion Heliade Rădulescu schițează în „înștiințarea“ răspîndită în foi volante un program practic de împlinire a rolului social al presei. Gazeta trebuie să informeze asupra evenimentelor interne și externe, cele mai interesante știri „din gazeturile Evropii“, să urmărească noutățile în diferite domenii (agricultură și comerț) și problemele administrative la zi. Un punct important al programului este cel care are în vedere **„Însemnări pentru creșterea și sporirea Literaturii românești“**, realizat în timp mai ales în paginile suplimentului „Curierul de ambe-sexe“. În „Curier“ Ion Heliade Rădulescu pledează „Pentru Poesie“ (1832), scrie cu binecunoscuta sa vocație pedagogică „Despre Sublim sau Înalt“, „Despre Simplu“ (1834), polemizează indirect cu Balzac în „Fiziologia poetului“ (1845) susținînd argumentele împotriva tezei scriitorului francez potrivit căreia geniile ar fi determinate prin locul lor de naștere. „Fiziologia“ este o suită de portrete satirice, tipuri de poeți lipsiți de talent : sentimentali, retorici, elogiatori ai puternicilor zilei, obscuri în exprimare. Colaboratorii literari atît ai gazetei cît și ai suplimentului sale sînt : C. Bălăcescul, Cezar Bolliac, I. Catina, C. Caragiale, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Cîrlova, I. Negulici ș.a. În „Curier“ publică Ion Heliade Rădulescu primele traduceri din Byron și balada „Sburătorul“ (1844).

Ion Heliade Rădulescu semnalează cu bucurie apariția gazetei „Albina Românească“ (1 iunie 1829) a lui Gheorghe Asachi, subliniind faptul că spre deosebire de „Curier“ aceasta s-a bucurat de sprijinul societății literare din Iași.

Știrile culturale ocupă un loc important în paginile gazetei, fiecare nouă carte este anunțată din vreme : în 1831 se face precizarea locului unde se poate cumpăra volumul „Regulile sau Gramatica Poesiei“, și la cine se pot face abonamente, iar în 1834 cu traducerea din Voltaire „Fanatismul sau Mohamed“ este „de vînzare la bolta Thiery și Scarlat“.

Sînt cunoscute problemele financiare grele ale editorului care au pus de multe ori sub semnul întrebării apariția publicației. Convins că „redactorul este un om și a făcut mai mult decît poate un om în sprijinirea acestei gazete“ care „nu este a nimănui ci numai a nației“ Ion Heliade Rădulescu a perseverat totuși în tipărirea ei. În 1847 scrie pitarului Marcu N. Duiliu din Brăila : „Multe indemnări ce am avut și prin scrisori și prin grai ca să reîncep Curierul Român, m-au făcut a-mi schimba hotărîrea ce-mi făcusem de a-l înceta pentru multă (vreme) și a mă ocupa cu altele“. Sprijinul abonaților se dovedește a fi foarte important, Heliade recurgînd mereu la diverse apeluri, atît în paginile ziarului cît și în corespondență : „Binevoiește domnul meu și acum ca totdeauna a pune mîna și a sprijini o foaie ce poartă numele nației și care cea dintîi, cu onoarea principatului s-a ivit pe orizontul Românieĭ de cînd există ea“ — continuă în scrisorile către același corespondent din Brăila. Sînt semnalate și perioade mai bune, în 1841, cînd numărul abonaților crește și redacția se vede nevoită să micșoreze prețul renunțînd printre alte măsuri la „figurile de modă“ care constituiseră un punct de atracție.

Dorind să respecte voința abonaților „Curierului de ambe-sexe“ în privința trecerii la tipărirea acestui supliment cu litere latine, Ion Heliade Rădulescu organizează în paginile „Curierului“ un plebiscit, anunțînd că [illegible] a majorității absolute a [illegible] va aplica la începutul lui noiembrie [illegible] litere latine[illegible]. Rezultatul votului [illegible] publicației este[illegible] 1840). Rămînînd [illegible] abonați pentru tipărirea în litere latine, 27 pentru continuarea colegerii cu caractere chirilice.

Primul număr din 1 aprilie 1838, în patru pagini neîmpărțite în dreptul cu „Istoria pe scurt a gazetei“, o trecere în revistă a presei europene și o pledoarie înflăcărată pentru una națională. După numărul 96 Heliade anunță încetarea apariției. I se făcu salv, dacă primul an din istoria presei românești. Nimic nu se dezvăluie sub bune auspicii tehnico-grafice, pentru ca fi tipărită cu antichești slove „bună treabă și rară“ deoarece „pe care au fost personile a se face la Litere încă nu au venit“ și cu un apel ce sintetiza concepția lui Ion Heliade Rădulescu asupra presei și care va fi o constantă a activității publicistilor săi : „Orișine va avea ceva va voi a face orice fel de articole ce se poate socoti **a fi spre folos și înaintarea duhului românesc**, fie de politică, fie de literatură, fie agricultură, le poate trimite la redacție“.

Gheorghe Buluță

95 TRIBUNA 95

Tribuna împlinește 95 de ani. Evenimentul sărbătoare a presei românești, nu este numai solemnitatea întregirii acestei impresionante cifre care vorbește singură despre plenara împlinire a vieții unei publicații, ci, întîi de toate, privilegiul sectru, al tuturor celor de azi, de a desluși în existența acestei trainice reviste simbolul luptei al slovei tipărite, al gazetei pentru care lupta pentru împlinirea idealurilor naționale de libertate, de unitate, de independență este forța ce o trece ca o tăcile peste atîtea generații. Printr-un fericit prilej, tot în această pagină e consemnată sărbătorirea a 150 de ani de la apariția „Curierului Românesc“. Ioan Slavici, întemeietorul împreună cu alți entuziaști cărturari, în 1884 al **Tribunei**, sublinia încă de la început că revista este un organism cu răspîndire în toate Țările românești. Scrisă pentru românii din toate provinciile și citită cu interes deopotrivă la Iași și la București și în alte locuri — iată sublima tărie a unei publicații pe pămîntul acesta. Realitățile Transilvaniei la anul cînd apărea **Tribuna**, lupta ei pentru libertate, dreptate socială, pentru unitate nu erau nicidecum doar problemele ei, așa cum niciodată în istoria tumultuoasă a României evenimentele petrecute într-una din provincii nu au interesat decît pe locuitorii ei ; realitățile Transilvaniei atunci și în toți anii care au urmat au fost trăite deopotrivă de toți românii cu aceeași intensitate, cu aceeași durere, cu aceeași bucurie. Ardealul, această matcă de istorie românească, a găsit de fiecare dată puterea de a modela cultura ca viteaz de argumente în tumultul luptei de libertate națională și socială. Cînd, așa cum scria Pompiliu Constantinescu în eseul „Literatura Ardealului“ din 1936, „Literatura Ardealului nu este numai o componentă a unui proiect românesc, ea este un element organic al unui element spiritual complex, structura românească“.

Peste ani, revista care a apărut la Sibiu și a fost tipărită apoi la Arad și la Cluj, a reunit în paginile sale cele mai importante condeie din întreaga Românie. De asemenea, prin anii generații de scriitori au purtat în paginile **Tribunei** literatura română către zilele de azi. Revista care acum împlinește 95 de ani a tipărit poeziile lui Eminescu, Coșbuc, Goga, Rebreanu, Pavel Dan, Blaga, Agîrbiceanu, Sextil Pușcariu, Bogdan Duică și a multor alții. Aceste, în primul număr omagial, tipărește articole, evocări, versuri semnate de scriitori de prestigiu precum Ioan Alexandru, N. Balotă, Maria Banuș, I. D. Bălan, G. Bălăiță, Mihai Beniuc, Eta Boeriu, Ion Caraion, Al. Ciprian, Constantin Ciopraga, Constantin Ciopraga, Dr. N. Constantinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Angheł Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Aurel Gurgliuțiu, Cezar Ivănescu, Ion Horea, Ion Lungu, George Macovescu, Adrian Marino, D. Micu, Teodor Mihădaș, Dumitru Mircea, Florin Mugur, Romul Munteanu, Flora Nuțiu, Octavian Paler, Adrian Păunescu, Iosif Pervain, Liviu Petrescu, Adrian Popescu, Aurel Rău, Vasile Rebreanu, Ioanid Romanescu, Marius Sala, Ștefan Sándor, Dinu Săraru, Marin Sorescu, Nicolae Stănescu, Petre Stoica, Constantin Țoiu, Ion Vlad, Horia Zilieru și alții. Sub prestigioasa tradiție a gazetei fondate acum 95 de ani, scriitorii de azi, urmași ai martiri cărturari de ieri, împlinesc în climatul socialismului idealurile pentru care au luptat înaintașii. **Tribuna**, așa cum o știm din 1867, promovează o literatură valoroasă, contribuind astfel la dezvoltarea culturii noastre, răspîndind, așa cum făceau înaintașii, lumina cuvîntului.

AVANPREMIERE EDITORIALE

Mihai Beniuc: „Scrieri“ vol. 8

Nu l-am mai vizitat pe poet de la 1 Iulie, anul trecut, cînd îi solicitasem cîteva poezii pentru „Almanahul Literar“ editat de Asociația Scriitorilor din București. Observasem atunci, ca și cu prilejul unei vizite anterioare, că în salonul de la parter dispăruse masa cea mare ce se afla mai întotdeauna invadată de manuscrise, cărți, reviste, dosare, corespondență. Acum în salon se află în vizită doi prieteni veniți de departe, neanunțați. Intrăm direct în subiect „ce cuprinde volumul său, al 8-lea, de „Scrieri“ programat la Editura Minerva ?“.

— E vorba de o selecție din volumele ce mi-au apărut între anii 1973—1978 și anume : „Pămînt, pămînt“ 1974 „Patrula de noapte“, 1975, „Țara amintirilor“, 1976, „Dialog“, 1977, „Aurul regelui Midas“ 1977 și „Glasul pietrelor“, 1978. Volumul este prevăzut a avea circa 408 pagini. Un alt volum de poezii, apărut de curînd, poartă titlul „Ca frunza“, tipărit la Editura „Facla“, din Timișoara.

Folosesc prilejul și îl întreb pe poet în ce stadiu se află drama istorică „Horia“ pe care știu că a început-o cu 30 de ani în urmă și pe care o anunțasem în cadrul unui interviu, încă din 1973.

— Am dus lucrarea pînă la jumătate, dar în viața mea a intervenit, la un moment dat, o situație grea și atunci am întrerupt lucrul, deși mă aflu în posesia unei documentări perfecte și din punct de vedere istoric și din acela al cunoașterii legendelor. În schimb, am realizat un volum de „Elegii“ pe care îl voi preda Editurii „Eminescu“.

— Dar „mărturisirile literare“ despre care îmi spuneați cîndva că ar comporta două volume distincte, unul despre literatura română, altul legat de relațiile cu scriitorii străini pe care i-ați cunoscut ?

— Acestea au fost redactate în prima lor formă. Dar am nevoie de o perioadă mai lungă de liniște pentru a selecta materialul și a-l revedea amănunțit, cu alte cuvinte pentru a-l finisa. Așadar, eterna problemă a timpului de lucru.

Al. Raicu

contemporanii noștri

Vocația originarului

MIHNEA GHEORGHIU

fiindcă vorbim adesea de generații și ne recunoaștem legați de una din cele trei existente într-un secol, m-am mirdit întotdeauna și continui să mă mindresc că din generația mea face parte Mihnea Gheorghiu. L-am cunoscut impreună cu prietenul său statornic Alexandru Balaci, îndată după primele lor incercări literare, lirice, mai apoi la începuturile carierei universitare, unul Alexandru Balaci, manifestîndu-se ca italienist (cel mai bun italienist al nostru de azi), iar celălalt, Mihnea Gheorghiu, ca anglist. După un strălucit doctorat cu o teză despre Modalitatea conformistă a dramei. Orientări în teatrul contemporan (eseuri despre Sean O'Casey, Eugene O'Neill, Th. Wilder, J. Anouilh, B. Shaw ș.a.), Mihnea Gheorghiu a publicat Scene din viața lui Shakespeare, lucrare care a obținut o recunoaștere engleză și este azi trecută printre cărțile de referință despre „marele brit“. I se datorează, de asemenea, lui Mihnea Gheorghiu o traducere a operei lui Walt Whitman, cea mai bună din cîte există în limba română, interpretări diverse din Shakespeare, Ben Johnson, F. Cooper, Rudyard Kipling, Gabriel Garcia Marquez.

Om de o mare mobilitate intelectuală, Mihnea Gheorghiu s-a experimentat cu talent și cu eleganță în mai toate genurile, ca poet de avangardă în Ultimul peisaj al orașului cenușiu și ca poet angajat în Primăvara în Valea Jiului, Intîmplări din marea răscoală și Balade în care fraza amplă, retorică într-un înțeles superior, exprimă patetic un crez revoluționar, optimist. Ca prozator epic, în cele două cărți închinate lui Dimitrie Cantemir Ucenicia cărturarului și Tihna valurilor din care în 1969 a scos romanul A venit un om din răsărit, **folosit și ca scenariu pentru un film de capă și spadă : ca dramaturg, în evocarea** Tudor din Vladimiri **și în reportajul** Zodia Taurului, **reunite în volumul** Unul în doi : 1601 — Capul **(piesă despre Mihai Viteazul) — 1821 — Zodia Taurului. Mihnea Gheorghiu este, cred, cel mai bun autor de scenariu de film, al său Tudor din Vladimiri fiind o capodoperă a cinematografiei românești. Ca jurnalist, în fine, pe teme politice și culturale, a publicat două exemplare culegeri care-și păstrează mereu actualitatea, pledînd pentru un umanism contemporan :** Scrisori din imediata apropiere **(1971) și** Scene din viața publică **(1972), unice în literatura de acest fel.**

N-am citat tot ce a publicat Mihnea Gheorghiu (să nu uităm eseul său cu titlul Dionysos**), nu vreau să fac un bilanț al activității sale care, de altfel, e mult mai întinsă, nu putem vorbi totuși de scriitori fără să le pomenim cărțile, iar Mihnea Gheorghiu este un scriitor multilateral, un anglist autorizat, un eseist renumit, delectabil, și un jurnalist din speța celor aleși. Ceea ce impune la el în primul rînd este stilul de elevată intelectualitate, egal în scris ca și în vorbire, credința în statornicia valorilor și în intransigența ideii.**

Șeful catedrei de teatrologie și filmologie de la I.A.T.C. „I.L. Caragiale“ și președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, personalitate de prim ordin a învățămîntului și culturii noastre de azi, Mihnea Gheorghiu îmi apare același coleg de generație în ale cărui admirabile însușiri am crezut și pe care îl felicit din toată inima pentru meritatele sale succese, urîndu-i cu simpatia și prețuirea ce i-o port de cînd îl cunosc un călduros La mulți ani!

Al. Piru

Iovinescu avea, desigur, dreptate cînd semnala printre meritele de necontestat ale lui Felix Aderca contribuția sa la sporirea receptivității estetice într-un moment marcat de tirania partizanatului. Este, probabil, un bun punct de pornire dacă vrem să inițiem o discuție privind calitatea intelectuală a acestui remarcabil animator literar, printre cele mai active din epoca interbelică.

De astă dată ne va reține atenția cealaltă ipostază a lui F. Aderca, cea intim dedusă din spiritul critic.

Aici se cuvine să deschidem preliminar o paranteză. În atitudinea de relativă obiectivitate a lui Lovinescu, direcția fundamentală a rămas spiritul de disociație. Marele critic distinge între fenomene mai cu seamă pe acelea consonante cu vederile sale, considerînd (cu unele inerente exagerări) că poetica citadină este superioară celei rurale și că identitățile de conținut pierd adesea teren în fața notelor diferențiale de expresivitate.

Aderca a admis, uneori înaintea lui Lovinescu, și corectîndu-i rezervele sau incitîndu-l la revizuiri, că gradul de intensitate al identităților de conținut solicită o receptivitate exemplară. De aici întîmpinarea-model pe care a făcut-o poeziei argheziene, de departe favorabilă mergînd pînă la afirmarea unui cult. Mai găsim și alte coordonate rezistente în scrisul său risipit prin **Ideea europeană, Sburătorul, Viața literară, Cuvîntul liber, Spre ziuă, Nouă revistă română**, ca de pildă pledoaria în favoarea invenției poetice. Datorită acesteia, susține Aderca, noi avîndu-i pe Eminescu, pe Macedonski, pe Arghezi, n-am imitat pe nimeni ci am strălucit imitînd viața. În plin simbolism francez n-am sucombat sub autoritatea lui, dar am ridicat la o valoare nebănuită propria legitimitate emoțională pe un plan care avea să dea ulterior — și alte sublime speranțe, ca de pildă G. Bacovia, Adrian Maniu, Al. Philippide.

Originalitatea, concept la care Aderca ține enorm, îl convinge că prin literatură am scos la iveală existența unei realități **absolute** românești. Astfel, în temeiul întregului spațiu spiritual la care o raportează, Aderca refuză **Mioriței** o apartenență regională, în sensul de regionalistă. Pentru el peisajul natal și social nu are caracter restrictiv, el trăiește cu cît extrage mai din adînc și mai dezvoltat motive lărgite de ascendență.

Argumentul acesta, deși inspirat de **Miorița**, bate mai departe. Cînd lui Tudor Arghezi i s-a reținut violența verbală, atribuită la un moment dat de Lovinescu exotismului, Aderca a replicat printr-un act de descifrare, care avea să fie, atunci, de-a dreptul senzațional. Nu în exotism (exoticul satanic și revolta mistică) rezidă caracteristicile unei poetici atît de novatoare. Cum a relevat Felix Aderca cugetarea argheziană se impune, în plan liric, prin forța plasticizării verbale, a suavității, chiar și acolo unde pogoară adînc în materie. Pe urmă să mai reținem ceva legat tot de Arghezi. I s-a pus în seamă acestuia un anumit fragmentarism. Tot Aderca a observat că prin ciclurile sale el, artistul proteic, ne dă propria și globala lui interpretare a lumii. Dacă obsesiile argheziene nu s-ar organiza unitar și armonic în jurul unei axe lăuntrice, la ce bun să mai vorbim despre adresa „larg aforistică“ pe care o filtrează strălucit ?

Diagrama verdictelor lui Aderca, confirmată de evoluția lirismului arghezian, se va dovedi corectă pînă la capăt și din punctul de vedere al completitudinii argheziene. Lui îi datorăm, înaintea unui Vladimir Streinu sau Pompiliu Constantinescu, aprecierea că în autorul **Florilor de mucigai** avem „un nou Eminescu“. Iată ce sublinia în **Mic tratat de estetică** (1934) : „Arghezi e singurul poet român care, după Eminescu, oferă un suflet cu mult mai mult decît o singură cutie de rezonanță“.

Ar fi greșit să se înțeleagă de aici că numai în receptarea lui Arghezi, distinctă și avertizată, s-a impus spiritul critic al lui Felix Aderca. Ca polemist redutabil el a încrucișat spada, cu numeroși susținători ai pitorescului local, cu nostalgicii paseismului. Acestora, care din felurite motive refuzau lui Ion Vinea, Ion Barbu, Lucian Blaga legitima recunoaștere, Aderca le-a replicat că în discuție este capacitatea de a crea **prin înnoire.** La noi ca și aiurea progresul nu vine din repetarea aceleiași ipostaze (repetarea se aplică motivației ontologice), progresul este fructul căutărilor și nu se dispensează de noile tentative ale limbajului, ale capacității de explorare imagistică.

Relația stabilită între formal și emoțional are deci un mijlocitor. Miza acestuia vizează, după Aderca, toate condiționările și se întoarce în folosul convertirii lor în măiestrie. De unde și indignarea cu care califică Aderca cecitatea celor dispuși să vadă în **Uvedenrode** de Ion Barbu o glumă literară și nu „unul din momentele cele mai de preț ale acestui puternic și izolat poet...“.

Articularea punctelor de vedere în jurul ideii potrivit căreia „Critica literară și artistică n-are altă valoare decît aceea a individului care o exercită /.../. Cînd intuește, descoperă, recunoaște și inițiază, criticul scrie doar un „ziar intim“, dezvăluie în Aderca o certă garanție de seriozitate, de matură profesionalitate. Căci nu vom reține relativismul judecății, ci altceva mai însemnat. Convingerea că numai calificarea și receptivitatea garantează obiectivitatea, față cu neprevăzutul și nestatornicia.

Un fenomen curios, dar nu inexplicabil, a făcut ca de aproape două decenii Aderca să intre în conul de umbră al investigațiilor noastre. Poate și pentru că luările sale de poziție nu sînt cunoscute noii generații. Ar fi acesta un motiv în plus să-l readucem în actualitate — și de ce nu editorial ? — cu toate acele pagini de acuitate critică în care nu s-a mulțumit să ofere soluții confecționate în grabă și prin care a ambiționat să lanseze valori.

H. Zalis

Felix Aderca sau triumful uitării

atelier literar
poșta redacției

N. AL. VEST : Mai bune, parcă, în ansamblu (și mai ales cele după Sorescu, Tomozei) dar cumva nivelatoare, semănînd între ele, de la un model la altul, pierzînd (uneori, prea mult) din diferența specifică, din amprenta identității fiecăruia. „Loviturile de tun" sînt cam lipsite de... „focoase" (ceva, în „O minune"). În schimb, cîteva lucruri interesante în „Războiul cu flori" („Inscripție", „Pentru onor", „William").

N. VLĂDUȚ : Cele două texte, uscate, „făcute", lipsite de freamăt, nu adeveresc antecedentele de care vorbiți. Așteptăm alte „dovezi", mai concludente.

IGOR PANDELE (DANDELE ?) : În lipsa unor probe concludente (pe care noi nu le avem !), totul rămîne doar o manevră răuvoitoare, justificată (poate) pe alt plan decît acela care face obiectul rubricii noastre.

E. PROFIR : Unele elemente de proză satirică ar fi în „Debutant", încă incipiente, nesigure. În celelalte, nimic deosebit. Dar, deocamdată, nu se pot trage concluzii.

MARIAN DORU, C. ȘANDRU : Pagini de început, cu destule stîngăcii și șovăieli, cu multe lungimi discursive fără substanță, dar și cu unele semne de poezie („De ziua mea", „Azi, 23 august"). Să vedem ce mai urmează.

A.B.C. : (Iași) : Inegale, predominînd paginile de efort, confecționate, care, în general, nu prea ajung la vibrație. În rest, cîteva lucruri mai spontane, mai însuflețite, care par să adeverească un drum spre poezie : „La prietenii mei", „Miros de stare dorită", „Cu o morală știrbită", „Poemul". Să mai vedem.

CONST. BONTEA : Un singur sfat vă putem oferi : continuați-vă școala, citiți mai mult — aceasta reprezintă prima obligație a unei ucenicii literare (și dv. știți prea bine că, în nici o meserie, nimeni nu poate deveni lucrător, necum meșter, înainte de a fi fost ucenic !).

D. DIAMANT : În ultimele plicuri, mai mult versificări conjuncturale. Doar cîteva pagini depășesc oarecum acest nivel : „Culmi de țară", „Sînt oameni", „Opera de artă", „Bătălia cu sinele".

E. COZEANU : Foarte bine ați făcut căutînd și alte păreri ; rezultatul, după cît se vede, nu e rău (ar fi rău, însă, să vă culcați pe laurii „părerilor excelente" — cum le ziceți — și să nu puneți la inimă, în primul rînd, părerile mai critice !..) Faptul că unele versuri pe care vi le-am publicat n-au plăcut altora, n-are — după părerea noastră — (dincolo de „umbreia" lui de gustibus sau a lui cite bordee...) decît o singură explicație, pe care vrem s-o reținem, și anume că semnele noastre de încurajare (pe care le constituie publicarea, din cînd în cînd, în chenarul „atelierului") sînt uneori prea indulgente și renunță cîteodată, mai mult decît trebuie, la rigorile exigenței (sperăm să credeți și dv. că e așa !...). Ne trimiteți acum „un vagon" de texte (nu știm cu ce v-am greșit, ca să merităm o asemenea drastică sancțiune ?...), dar lucruri noi, față de cele discutate de atîtea ori, nu prea avem a vă spune. „Strungăria" dv. măruntă și migăloasă cu vorbele dă, uneori, rezultate, cuvintele se încălzesc, încep să „sune", să emită o radiație lirică (pe măsura zelului și puterilor dv.). O serie de pagini sînt de luat în seamă, în acest sens (unele le-am mai văzut, parcă) : „Bibliotecă", „Plajă", „De primăvară" („Sînge"), „Aproape cristal", „Lanțul", „Calul". Într-o a doua categorie : „Elegie", „Aschia", „Castanii", „Cărturar", „Balonul", „De primăvară" („Flacără"), „Roi", „Condamnat", etc. Cam asta ar fi situația. (Nu ne putem împăca, însă, după atîta cheltuială de hîrtie și iluzii pe care o faceți, cu nesiguranțele dv. de limbă și ortografie, hotărît inadmisibile !).

R. OV. ION : Pe linia paginilor anterioare, dar încă nu se văd semne de progres (ci, dimpotrivă, niște „fenomene" în stare să compromită orice perspectivă : **încovoiat, mulatiere măști, pelegrinări, va știi, escapalde, etc.**).

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Gîndul care ucide", „Incinerare dacică", „Satana", etc. ; „Așa au hotărît ei", „Firul de trandafir" „Minunata greșală de a crede în... minuni", etc. ; „Prezumție", „Posibilă înșelare", „Statornicia brațelor", „Tapițerii de moment", etc. ; „Flori de mai", „Nu fiți triști", „De ce-ai murit ?", etc.

Doina Mareș, (ceva, în „Pentru prieteni"), **Viorica Sălăjan, Marin Tianu, Gh. Ionaș, Daniel Mladin, F. Cochinescu, George Negruț, C. Slavic, Alex. Valer** (ceva, în „Luntrașul", „Război" III), **Dan Georgescu, M. Fotache, Arin Lupu** („Scrisoare către Liza"), **Ov. Stanomir, M. și A. Caragioni, Maria Popescu** („Adolescentină"), **Adrian Vulpescu, Roiven Erhan, Const. Adam, B. Kanor, Ștefan Bratosin, Viorica Tusan, O. Sevara, Gh. Bran, Doina Drăguț** („Am vrut"), **Dumitru Nechifor, Gh. C. Vilceanu, C. Paiște, Const. Nicolau, Vali, Geanina Mihai, Gh. Nicular** — Stilpeni : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Tinerii

rupere de nori la porțile visului
galop înaripat sfărîmînd
zăplazuri de rutină
coamele lor înstelate vîslesc
printre miracole
viziuni orbitoare se rotesc
în jurul timplelor îndrăgostite
cu miros de fructe sălbatice
năvălesc din vulcanii singelui dorințele
nervii lor acordează chitare vulnerabile
și ninsori de violete curg dintre corzi
ei sînt pelerinii
la curțile lumii de mîine
mitraliind înghețul dintre oameni
cu mugurii de azur din suflet
tinerii tezaurizează lingouri de vise
în seifurile iubirii de aproape
ei prăvălesc avalanșe de crezuri
peste cele obtuze
în inima lor își implintă pasiunile
suava teroare
tinerii punînd piatra albastră
la temelia vieții.

ELVIRA ILIESCU

De-o veșnicie, toate...

Nu-mi spui o noutate,
Cad stelele și mor.
Pămîntul, rece spectator
le numără încet pe toate,
cum timpul numără secunde,
cum norul, luna o ascunde
cum nici măcar tihnit nu plouă
pe frunza văduvă de rouă,
cînd păgubit de-o stea sau două,
ridică umerii și cerul,
vădindu-și acra nepăsare,
cînd mii de pietre crapă gerul
și vîntul nu le plînge soarta,
cînd oricum ai întoarce harta,
nu-s toate altfel decît sînt
pe sfera neagră de pămînt
pe care depărtarea doar
din depărtările ce mint,
o schimbă dintr-un furnicar
într-o minune de argint,

Nu-mi spui o noutate.
Perechi, perechi, imperechete,
străvechi de vechi și numărate,
cad lin, de-o veșnicie, toate.

LILIANA POPESCU

Gest comic

Frisonul clipei tremur prins în lut
Cum umbra mea desfășură culoare
Străină și-ntreruptă lîngă trup
Amurg stingher, întinse zări de sare
Din urme tulburi lin mă rup, mă mut
Implor subțire prima rază rară
Urc trepte noi și-n rugă nu-mi ajung
Să scutur fructul clipei încleștat
În galaxia pieliței de pară...

ANGELA NACHE

Ulei de Gheorghe Busuioc

Inseninătorul

El cade în genunchi
Genunchii cad în pămînt
Oasele se fring în pămînt și foc zgomot
El nu aude nimic,
ia orașul în palme, îi dezmiardă furnalele,
îi mîngîie spitalele,
ia un trecător și-l mută din periferie în centru,
acoperă cu batistă o catedrală,
scoate din sîn un cer înseninat
și așează orașul sub cer, la intretăiere de drumuri

El nu cere nimic nimănui
El nu mai are genunchi dar nu cere
nimic nimănui

Cu haina rece pe umeri
cu țigara stinsă în gură
cu floarea prăfuită la guler
el trece încet pe arătură
rostogolind plictisit un volan de argint...

VALERIU DRAGUȘANU

Nimic mai mult

Eu nu lupt pentru
un soare artificial
ziua e înaltă și păstrează
în auz
cîntece de privighetoare
puțină lumină tot am să găsesc
în steaua care în zori
nu mai este
ochiul în care să las amintirea
cum a fost
acestor maci îmbătați de cîntec
acestui glas care e riul
cu ecoul ajuns
în fîntîni...
Eu lupt
pentru oamenie
nimic mai mult...

G. M. BUCOVICIOR

Să nu-ți fie teamă

Să nu-ți fie teamă
atunci cînd rostești
cuvîntul știut doar de tine,
cu corzile vocii întinse perfect
din creștet în talpa subțire,
să nu-ți fie teamă,
pe apele reci
s-a prins doar o pajghiță, calcă,
să rizi cînd de tine vor rîde,
să crezi
că țărmul te așteaptă.
Să mergi înainte, de laude
uitînd,
un om pentru toate
anotimpurile
și lasă-i pe alții cu traiul lor
blînd
și roadele-n care nu-i simburele.

BORIS MARIAN

Pasărea focului

Uneori visez că sînt clădit din pămînt,
Argilă albă, din care
Olarii înalță ulcioare, păstrătoare de taină,
Cuprins de dor, într-o îmbrățișare prelungă,
Mă rotunjesc tăcut în lumină
Sub palmele arse de soare.
Citeodată, în nopțile reci, fără lună
Pasărea focului mă alege drept cuib.

SILVIU ALEXANDRU LUPU

Personaj literar

Urmare din pag. 1

preferat celui al realității, apare ideea necesității depășirii modelului oferit de real : „În legătură cu cerințele poeziei, nu trebuie uitat că o imposibilitate lesne de crezut e preferabilă unui fapt anevoie de crezut, chiar posibil. Oameni cum sînt cei pictați de Zeuxis se poate să nu existe : cu atît mai bine, însă, că-s mai frumoși, pentru că modelul trebuie depășit".

Îmbogățită în nuanțe de gramaticii epocii alexandrine, trasă în norme rimate de clasicismul francez, prezentă ca atare sau în forme mediate în gîndirea romantică, contestată, indirect, dar violent de doctrinarii „artei pentru artă", parnasieni sau simboliști, situată la originea teoriilor **realismului și ale naturalismului**, respinsă cu dispreț ostentativ împreună cu toată „literatura" în manifestele suresaliste din veacul al XX-lea, teoria **mimesis**-ului a străbătut timpurile, departe de a rămîne o simplă curiozitate în paginile istoriei esteticii. „Despre nimic nu s-a discutat atît de mult în estetică — scria Nicolai Hartmann în **Estetica** sa — decît despre **imitația** în arte. La Platon începe teoria unui **mimesis**, ea își găsește în Aristotel clasicul ei și poate fi regăsită pînă astăzi în **numeroase variante — chiar dacă cele mai multe, luînd ca bază schema ei, nu îi mai spun pe nume**" (s.n.). Dar nu istoricul și nici valabilitatea sau erorile amintite sînt lucrurile ce ne interesează în rîndurile de mai jos. **Imitația a fost adusă în discuție pentru faptul că ea implică în chip profund relația dintre opera de artă și realitate, ridicînd, de fapt, chestiunea autonomiei esteticului și a determinărilor exterioare pe care obiectul aflat în sfera valorii estetice le suportă totuși.** Dezbaterea pe această temă este și ea veche, iar noi nu avem probabil nici puterea nici — cu siguranță — intenția de a refăce dosarul problemei. Ceea ce ni se pare important este faptul că nici unul dintre esteticienii de marcă (vorbesc de autorii unor **Estetici**, adică sisteme, iar nu de cugetătorii ocazionali) nu au contestat, cel puțin în fază genetică, existența unei relații complexe între artă și societate. Același N. Hartmann, disocînd între latura estetică și cea culturală a **producției artistice**, **străgea atenția asupra unității lor fundamentale**, iar Tudor Vianu, în legătură cu aceeași problemă se pronunța astfel : „Dar în afară de această existență cvasi-eternă a operei, rezultată din însușirea ei estetică, ea se leagă cu întreaga viață istorică și este supusă mobilității și fluctuațiilor ei prin cuprinsul de valori extraestetice pe care le însumează și le supune unității sale". În fine, pe o altă dimensiune a relației literatură-societate, un inversunat susținător al autonomiei esteticului cum este Benedetto Croce, cel care definind arta (poezia) ca intuiție, o separa de planul practic situînd-o, prin transcenderea timpului și locului și purificarea de concept, în „sufletul cosmic" sau **universalitatea anistorică**, acorda **literaturii**, definită prin opoziție cu poezia, „**forma aurorală a cunoașterii**", rolul de a înfăptui în **plan istoric** universalitatea. Am putea înmulți citatele și argumentele, dar n-o vom face întrucît avem senzația netă că „berbecele" fastidios al demonstrației e îndreptat cu toate forțele spre uși demult deschise. Căci de n-ar fi așa, atunci ce rost ar mai fi avut să apară în știința literaturii noua sa ramură, sociologia ?

În relația evidentă între cadrul social-istoric și opera de artă, importantă este păstrarea unei echilibrate și dialectice reprezentări a raporturilor dintre termeni. Pozițiile exclusiviste potrivit cărora literatura nu este altceva decît act gratuit, fantezie pură, independentă total în raport cu formele sociale sau, dimpotrivă, simplu fenomen de reflectare a structurilor societății, suferă amîndouă de dogmatism.

În acest sumar, dar necesar cadru teoretic, să trecem acum la analiza problemei concrete enunțată în titlul eseului nostru. Într-o carte de sociologia literaturii, discutînd problemele creației literare în cadrul triadei clasice **autor-operă-public**, Traian Herseni formula original un adevăr aparținînd teoriei marxiste a personalității : „Omul se naște cu **individualitate**, dar nu și cu **personalitate**. Aceasta se formează sub efectul **experienței sociale**, dar mai ales al **educației**". Așadar, atunci cînd un romancier, în faza de geneză a operei, își alege ca **model pentru unul** dintre personajele sale, o personalitate umană, el se află în fața unui „produs" al interferențelor dintre acțiunea datelor biologice, ale individualității și presiunea modelatoare a experienței sociale și factorilor educaționali aparținînd unei epoci. Desigur că reușita personajului literar nu se măsoară, în primul rînd, prin gradul de apropiere sau depărtare față de modelul real, ci prin coerența interioară a lumii romanești. Dar, pe de altă parte, acest **criteriu al adecvării la real** se exercită în unele situații mai tiranic decît am fi dispuși să credem. Este cazul romanului istoric (dacă acceptăm existența acestei specii) care are drept erou — cu o formulă a lui Karl Leonhard — o „personalitate accentuată", bine atestată documentar și intrată definitiv în conștiința publicului. Căci dacă, spre exemplu, în sculptură este mai puțin sau deloc important cum arătau modelele lui Rodin pentru **Sărutul** sau ale lui Brâncuși pentru **Domnișoara Pogany**, nu același lucru se poate spune despre un roman avîndu-l ca erou pe domnitorul moldovean Ștefan cel Mare (cum este **Viața lui Ștefan cel Mare** de Mihail Sadoveanu), altul tratînd personalitatea marelui revoluționar de la 1848, Nicolae Bălcescu (**Un om între oameni** de Camil Petrescu sau **Mărele sigiliu** de Viorel Știrbu) sau, să zicem, încercarea de a face personaj de roman din poetul național al românilor Mihai Eminescu (**Mite și Bălăuca** de Eugen Lovinescu sau trilogia **Luceafărul** de Cezar Petrescu). În aceste cazuri, relația dintre personalitatea umană și personajul literar este foarte strînsă, iar libertatea de mișcare a romancierului apare fatal limitată. Romantarea denaturează adevărul istoric sau, în cel mai bun caz, conduce spre o literatură asemănătoare cu broșurile de știința popularizată ; în timp ce, stricta respectare a documentelor lezează substanța narativă și pune, de fapt, romanul în concurență falimentară cu studiul istoric. De aceea bănuim că nu este fără legătură cu aceste considerații faptul că romanele amintite nu sînt — eufemistic vorbind — lucrurile cele mai bune scrise de autorii lor. Rămînînd la romanul istoric, vom observa că relația dintre personalitatea umană, înțeleasă că produs al unui cadru social-istoric, și personajul literar, fără să dispară, devine mai lejeră. În această situație se află romanul cu pretext istoric, de fapt roman de aventură, mizînd totul pe spectaculos și pitoresc.

Poemul tutelar

Urmare din pag. 1

sub controlul trăirii prozaice, uneori vindicative, amestecînd printre florile suferinței resturi existențiale. „Structura nopții" este un poem tutelar în lirica Angelei Marinescu, avînd toate datele poeziei moderne, comparabil cu cele mai pregnante înfăptuiri ale creației poetice feminine și nu numai feminine; pentru că această voce este mai convingătoare decît a multor altora. Convinși de frumusețea integrală a poemului ne-am abținut de a-l mărunți în citate, dată fiind și lungimea lui, dar invităm pe îndrăgostiții de poezie la lectura acestei cărți tulburătoare.

Voci de aur

Urmare din pag. 1

Ceva proaspăt, ca aerul munților respirat la tinerețe, prin care fulgii diafani ai melodiei cad ca o părere, se aude în glasul lui Benone. Avem mulți interpreți și interprete de primă mărime ai cîntecelor noastre populare. Îi ascultasem pe toți, cu nedezmințită plăcere, de-a lungul anilor, dar doar atunci, în minutul cînd ascultam vocea lui Benone Sinulescu, am înțeles, pe căile fulgerătoare ale emoției, că Maria Tănase, Maria Lătărețu, Irina Loghin, Maria Ciobanu, Sofia Vicoveanca, Ion Dolănescu și, desigur, mulți alții, închipuie o superbă metaforă a veșnicei tinereți a românilor și a țării de la Dunăre și Carpați. Răsărite din toate regiunile țării, aceste voci construiesc o adevărată geografie lirică a patriei, o hartă a sentimentelor celor care trăiesc pe plaiurile noastre. Ascultîndu-le, simți că forța și vitalitatea poporului sînt eterne, înțelegi sufletul românesc, în care puterea și îndrăzneala stau alături de gingășie, de veselie, de melancolie. Nu doar artă de o rafinată simplitate sînt aceste cîntece venite să ne amintească de ființa noastră adîncă, ci și lecție de patriotism, aflată departe de orice retorică zăngănitoare și zadarnică.

Muzica pe care o cîntă vocile noastre de aur se numește populară fiindcă într-adevăr o ascultă întreg poporul și fiindcă exprimă sufletul inalterabil al acestui popor.

Literatura pentru copii

Urmare din pag. 1

chestiune de estetică. Ar rezulta de aici că literatura pentru copii se află pe o treaptă inferioară a realizării artistice, adică la puterea de înțelegere a frumosului a celor pentru care este scrisă. Într-un asemenea caz, însă, simțul dreptății ne obligă să revizuim foarte sever catalogul „literaturii pentru copii". Și va trebui să scoatem atîtea nume de autori și titluri de aici, pînă nu va mai rămîne în el, în acest ipotetic catalog, mai nimic.

Prin urmare — ce să ne explicăm — este, bunăoară, Ion Creangă, din perspectiva gradului de accesibilitate al copilului, un scriitor al acestei vîrste ? E limpede că nu, „Amintirile..." lui evocă, e drept, copilăria, dar ele adresîndu-se în primul rînd omului matur, numai acesta fiind în stare să înțeleagă, să trăiască nostalgia trecerii timpului, stare existențială, impovărătoare, stîrnită doar de experiența trăirii. E clar deci : capodopera lui Creangă e o carte despre copilărie, dar nu pentru copii, care îi vor gusta numai parțial frumusețea, îi vor surprinde abia laturile exterioare... Poveștile humuleșteanului, și ele rămîn departe de înțelegerea celor mici, care rețin, la anii lor puțini, gesturile largi, impresionînd elementar, dar nu și semnificațiile profunde, ascunse, la care se accede greu, adică după dobîndirea unei oarecare experiențe de viață, măcar ! Îmi vine în minte, prin cunfundare, basmul nostru popular „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte", cu de asemenea accente existențiale, un basm al călătoriei în timp, semnificînd dorința nestrămutată a omului de a învinge moartea. Ce înțeleg cei mici din aceste erouri sumeriene — în afară de ceea ce... se poate vedea cu ochiul liber ? Și, tot prin contaminare, lărgind acum puțin aria discuției : cît vor înțelege adolescenții din poemul lui Ghilgameș, vechi de cinci milenii, dar etern, deci contemporan și cu noi — ca meditație asupra existenței ? (Ca fost profesor, aflat ani îndelungați la catedră, știu ce spun, acceptînd, firește, și abaterile de la obișnuit, excepțiile, care confirmă regula, că anume, înțelegerea frumosului vine progresiv, cu împlinirea vîrstei, lucru de la sine înțeles, desigur).

Literatură pentru copii, literatură pentru tineret...

Discriminarea este nedreaptă mai ales pentru scriitori, care există, sau nu există — pur și simplu — ca scriitori ! Dar ea este nedreaptă și pentru aceste vîrste înseși, în mișcare, în devenire, cărora li se oferă atît de des surogate, știind că marea literatură nu le este încă accesibilă.

Cred că se face o confuzie de termeni, în cazul acestei multi dezbătute literaturi pentru copii și tineret. Se confundă, anume, literatura artistică (frumoasă, deci), cu ceea ce se numi literatură de consum ; aceasta din urmă fiind, în viața celor mici, un fel de echivalent spiritual al jucăriilor, pentru ei. Un fel de jucării vorbitoare, pe care copiii le uită după ce le citesc, așa cum își uită, cu anii, și jucăriile pruncii-zise, abandonate succesiv, pe măsura trezirii lor la conștiință. Rolul unei astfel de literaturi nu este deloc neglijabil. Pe cărți ca acestea, mai ales colorate, cei mici își consolidează — stimulați de „poze" — deprinderea cititului, obișnuința de a parcurge texte care comunică ceva, de la foarte simplu la complicat, gradual. Este sînt, astfel de cărți — tot alte abecedare, de asemenea necesare, care îi vor purta pe cei mici spre înțelegerea literaturii autentice, literatură pentru toată lumea.

Dacă ținem neapărat să păstrăm conceptul de literatură pentru copii, ca și pe cel de literatură pentru tineret, atunci — să admitem că ele definesc scrieri tranzitorii, relaționale, din care frumosul nu e exclus, dar nici nu ocupă întotdeauna un loc preponderent.

Se spune adesea cam așa : scriitori noștri clasici, alți mari scriitori contemporani, scriitori de geniu de peste tot sînt și autori de literatură pentru copii sau tineret. Dar, în cazul lor, e vorba de literatura mare, propriu-zisă. Fiindcă, de pildă, nu văd ce diferență există, în plan estetic, între trilogia lui Gorki, „destinată" copiilor, tinerilor — și romane precum Mama, Klim Samghin, Foma Gordeev sau, ca să mai dau un exemplu, între cărțile lui Mark Twain, în genere — și cele ale oricărui alt mare nume din literatura lumii.

Astăzi, la noi, marile cărți ale literaturii inspirate din universul celor mici, se mai lasă așteptate !

Dacă Marin Preda, și Eugen Barbu, și D. R. Popescu s-ar hotărî... Dar, care acești excelenți prozatori nu scriu și pentru, despre copii și tineret, fără a o face în mod special ? Cum au procedat, întotdeauna, toți marii scriitori de prețutindeni.

Un Anteu al poeziei

Urmare din pag. 1

poezii este țăranul, iar atitudinea sa este a unei așteptări grea de minie, a unei revolte mocnite, pe punctul de a izbucni în flăcări : „cumele meu : Todor Săcure... / inima mea / cîntă pădure... / slujit-am pe-aicea la oameni / valma, / simbrie fostu-mi-a : foamea, sudalma (...) sînt Todor Săcure / cel cu inima ca cuiul / pădurii / pustiită de foc / de foc și secure / se lasă ceață grea peste pădure / amestecată cu vreascuri și cu frunze sure, / ca pe-un piedestal topor / gîndul mut, pietros și răbdător / al lui Todor Săcure..." În paralel cu viața socială înregistrată și comentată de toți cei care au venit în contact cu peisajul său poetic există și o altă dimensiune interioară, a liricu sale ocultată aparent de retorica tribunului, deși în fond sînt conjugate. Pentru că după cum vom vedea obsesiile sînt violent exteriorizate și scenarizate într-un cadru de proporții gigantice. Muntele (sau piscul) și șesul (în nenumărate variante) sînt reperele unei hărți fără reliefuri intermediare (fizice și simbolice), ceea ce determină o filosofie și o morală simplă, dar trăite cu o sinceritate totală. În lipsa formelor labirintice viața psihică și sufletească nu poate fi complicată, subtilă dar în schimb, sentimentele și stările sînt percepute cu o acutate dureroasă, exemplificată : „Mă zbat, / Mă rod, mă chinui / Mă gust cu voluptate. / Pîn haina arzătoare a carnurilor supte". Este o frămîntare adîncă, organică, resimțită biologic, cutremurînd ființa și transformînd corpul într-o rană deschisă. Poetul poartă această sfîrtecă în Neamul carnea este mormîntul de demonul neliniștii și al tulburării : „Spînatic eu / În goană trec / Ducînd sub haina arzătoare o cărnui mele. / Înăbușite fulgere rebele / și nevăzute străluciri de curcubele". **Flacăra, arderea, fulgerul** sînt imagini recurente indicînd intensitatea trăirii lăuntrice legată însă de senzația suferinței. Un **neastîmpăr ontologic** (și astfel am numit **figura dominantă** a imaginariului cotrușian), influențează atitudinea și comportamentul poetului, poziția lui în raport cu existența : „Am dat drumul în necuprins minuiții neastîmpărului" sau alt vers edificator : „Mă știu / Neastîmpărat sunt ca argintul viu" în nici un alt poet român nu am întîlnit o atracție atît de puternică a **orizontului**, a drumului și a plecării. Rețeaua metaforică se ordonează în jurul acestor constante ce primesc și [illegible] unitic. dorul și visul „Dulceața fără margini de-a visa / și ochii ce-mi deschid tărîmuri / de minuni în dosul depărtărilor" sau în altă parte : „Și de-ani și ani, pribeag întîrziat, / R[illegible]esc și drumăresc neîncetat".

Mai exact spus, nu dorul și visul fundamentează tema pieirii și invers, într-atît de puternică este [illegible] drumului. **Pustia, șesul, drumul, pîrcarea, depărtarea, nemărginirea, trenul, gările, cerbiile**, etc. formează un lanț imagistic coerent avînduși semnificația în sine și nu în alt plan metafizic sau filosofic. Nici **munții** nu întrerupe această fugă perpetuă și nu aduce liniștea, ei sînt fiind o formă a materiei eliberate, a energiei manifestate în act : „În frămîntări aprinse, în lupte uriașe, / Unind într-o sfîrtare puterea voastră toată / Cotropitori, odată / Ați spart pămîntul și-apoi ce v-a ținut ca-n față. / În coaja lui uriașă, în carnea-i milenară / Și ați tăiat spre cer — revoltă nimitoare — / Să împietriți pe veci, în drumul către soare..." Muntele nu este și el decît un moment, o etapă în veșnica drumuire : „Pe colnea ta-n nemărginire mă desmărginesc". Această beție cosmică a înălțimilor face însă loc și stărilor crepusculare, melancolier [illegible] sau nostalgiei călătorului după un liman mereu neatins. Vom fi surprinși să descoperim un timbru elegiac, o voce mai puțin metalică, mai domolită și mai reflexivă în special în evocarea copilăriei : „Și cum te-ascult, sub aste vînturi grele / m-ascult parcă pe mine și pe tine, / În zările copilăriei mele, / cucule, cucule, cucule !..." Cuvintele colțuroase, brutale ca și sintaxa răsucită, încordată ca un arc pot deveni mai fluente, mai mătăsoase în fixarea unei **impresii estetice** : „Prin geamul larg-deschis / primăvara îmi întinde un ram de liliac în floare... / lacăte de liniște la uși atîrnă seara / cu degetele ei de catifea / și-n liliac atins / de-o mînă nevăzută / își ninge glorii în amintirea mea...". Dacă și-ar fi încetinit mai des mișcarea de locomotivă aflată sub presiune, a debitului poetic, am fi avut în Aron Cotruș și un profund interpret al stărilor tanatice : „E-atîta liliac în floare-aicea, Doamne, / și pe cruci atîtea nume de oameni care au fost și nu mai sînt... / atîția prieteni dorm și-ngroașe-acest pămînt, / atîtea primăveri, atîtea veri, atîtea toamne, / cu cari m-am coborît și mă cobor și eu / mereu, înfrînt / fărîmă cu fărîmă în mormînt !..." De altfel, acest subdiscurs al confruntării cu destinul și moartea, exilat oarecum la periferia creației sale, acoperit de revărsarea în cadențele whitmaniene a tematicii sociale, circumscrie un spațiu destul de consistent, atingînd nu de puține ori intensități arghezience. Chiar și imagistic se pot detecta suficiente afinități cu autorul psalmilor și al poemului **Rugăciune**. Cu mențiunea, însă, de la început, a faptului că universul lui Aron Cotruș este lipsit de proiecție metafizică și deci de extraordinara tensiune morală argheziană. Obsesiile poetului ardelean se păstrează în sfera imanenței, ceea ce nu înseamnă că, poetic, nu atinge expresii impresionante ca în aceste versuri ale stărilor sufletești tulburi : „Inimă, tu tremuri încă, / În pragul uriașei nopți ce te înghite ?... Ai înghețul de groază, pentru totdeauna, / Dacă-ai știi / Ce poticniri, / Cîte mortale salturi ți-ar mai fi / De-acum ursite, / Prin negurile dese, mute, neclintite. / Pîn'și pe ceru-ți negru răsări-va luna"... Negura, ceața, noaptea grea, întunericul dens, bezna într-un cuvînt, mitologia argheziană a neliniștii și spaimei se întîlnesc în regie proprie și la Aron Cotruș : „Unde de-ntuneric mi se urcă parcă-n vine, / line, line, / ca niște pui de șerpi / și mă îngheață... / Peste vederi îmi cade-un văl de ceață". Dar motivul temerii cotrusiene nu este de ordin gnoseologic, ci își are rădăcina în **indoiala de sine**, într-o rupere a ființei, în căderea energiilor interioare : „Ceva în carnea-mi parcă mut se rumpe, / Se ruină, / Căci n-am găsit prin bezna singerie, grea, / Decît un cap de mort cu masca mea...". Teroarea sa nu este un Iehova inaccesibil și neiertător, ci propria imagine, propria ființă degajată de drumul îndoielii : „Dar cînd mă întîlnesc la întîmplare-n cale / (...) Eu mă reped cu spaimă înapoi / Și mă topesc în negurile grele, / Fulgerat de ochii cruzi de vasilisc, / De-ngroziții ochi ai arătării mele...". Dar teama, înfrîngerea, zădărnicia ecleziastului și șovăiala psalmistului nu sînt consubstanțiale spiritului său și ca Anteu se prăbușește o clipă pentru a se ridica mai puternic și a se încredința din nou destinului său. De altfel, **dialectica reculului și a înaintării**, a căderii și ridicării, a efortului mereu reînnoit este catalizatorul întregii sale aventuri poetice și, pentru cei care-i cunoșe biografia, al aventurii lui umane : „Ca un nostalgic tigru cu trupul plin de rane, / Ce-n codrii lui străinu-l, / cu furile-mi toate, / Mă zbat, mă rod, mă chinui, / Mă gust cu voluptate, / Pîn' haina arzătoare a cărnurilor rupte, / Ce trupul mi-l înfașe. / Se va topi-n zăduful acestor mute lupte / Căci m-am născut cu dorul de lucruri uriașe". După Octavian Goga, Aron Cotruș este și el reintegrat circuitului poeziei românești prin această antologie întocmită de Ovidiu Cotruș și prefațată de un amplu și judicios studiu semnat de Ion Dodu Bălan.

SPORT Sus F.C. Argeș, jos F.C. Argeș!

Scriem cu întîrziere despre ceea ce numim **victorie fără Pele**, adică victoria de la Pitești în fața selecționatei olimpice maghiare. O echipă fără mare reclamă, fără virtuți tehnice excepționale a învins un adversar tehnic, capabil acasă de un efort superior celui de la Pitești. Ori de cîte ori s-a mizat cu seriozitate pe nume noi, rezultatele au fost bune. Ori de cîte ori s-a mizat pe provincie în fotbal, ca și în alte sporturi, semnele de viitor s-au schimbat. E și cazul echipei piteștene care cu trei colegi de la alte cluburi a învins, fără drept de apel, o echipă de clasă. Scriem și aici ceea ce am mai scris și altădată : că și victoria de la Zagreb s-a obținut în absența valorilor. Că lipsa de vanitate și de fumuri, se blazează, solidarizează pe jucători, îi conduce către adevărata performanță. Și cu asta punct. Ce se va întîmpla la Dyosgiör nu se poate pronostica. Meciul e greu, dar nu e pierdut dinainte. Cu seriozitatea și cu prestația tehnico-tactică de la Pitești se poate obține calificarea.

Știrile din presă ne aduc însă și știri deconcertante. În Cipru nu va mai juca echipa A, ci echipa olimpică. Oricîte motivații s-ar aduce, măsura nu e bună. De cîte ori s-au operat astfel de substituiri la nivel de națională efectele au fost negative. Chiar dacă în Cipru lucrurile vor sta altfel asta nu înseamnă că n-avem dreptate. Cele două loturi trebuie să coexiste și să nu se substituie unul altuia. Iar dacă se face un lot A nou, acela trebuie trimis în Cipru. Pentru a încerca echipa olimpică peste hotare se poate alege un partener bun în sfera calendarului oficial al echipei A. Atît știrile, cît și comentariile din presă sînt confuze la ora de față și dincolo de ceea ce am scris pînă aici n-am vrea să înaintăm. E limpede însă că se lucrează ca întotdeauna pripit și nu acolo unde trebuie. Oare națională trebuia dizolvată sau conducerea [illegible] de tehnicieni ? Împrejurările au arătat limpede că vina stă mai ales de partea lor decît a fotbaliștilor, unii introduși acolo fără fie nevoie de ei, alții ținuți pe tușă abuziv. Așa s-a mai procedat odată cu o selecționată olimpică, foarte bună, pedepsită pentru că n-a reparat ceea ce stricase tot conducerea tehnică înlocuind în Danemarca pe olimpici cu prima noastră echipă. La o eroare veche se adaugă, se pare, una nouă. E limpede că de ar fi fost ceva de dirolvat, așa cum scrie **Scînteia**, de dimitrat : era mai ales grupul de antrenori care a obținut după Valentin Stănescu cele mai slabe rezultate ale naționalei noastre de fotbal, și în primul rînd Ștefan Covaci. Altă chestiune e aceea a arbitrajelor. Am ascultat cu toții transmisiunea ultimei etape de fotbal. Despre meciul de la Timișoara dintre echipa locală și echipa **Dinamo** am aflat că Vrînceanu l-a driblat foarte ușor pe Barna, că a pasat lui Dudu Georgescu aflat complet liber la cîțiva metri de poartă și că așa s-a dat golul cu care s-a stabilit scorul meciului și seria actuală a clasamentului. „Ca la antrenament", a zis crainicul sportiv. Dar ne aflam în campionat, nu noi, și nu la antrenament. Ce-a fost acolo ? **Flacăra**, sub semnătura lui Adrian Păunescu, atrage atenția asupra unor delegări de arbitri care par a fi făcute să favorizeze echipa **Dinamo**. În dauna cui ? A echipei celei mai bune pe care de mai mulți ani o are fotbalul românesc F.C. **Argeș**. Stabilirea ierarhiilor false în sport e una din cauzele contra performanțelor fotbalului românesc. O echipă **Dinamo** pe primul loc înseamnă obligatoriu o echipă națională pe scheletul echipei Dinamo, deși adevărul, evident pentru toți, e altul.

Discobol

m a p a m o n d

TUDOR ARGHEZI

În spaniolă de
OMAR LARA

Entre dos noches

Pala de agudo filo en el cuarto ya hundia.
Afuera aullaba el viento. Ay, afuera llovia.

Y cavé ya en el cuarto, bajo la tierra, lejos.
Aullaba el aguacero. Afuera estaba el viento.

La tierra de la fosa tiré par la ventana.
Y la tierra era negra : su cortina azulada.

Se levantó la tierra, en la ventura, arriba.
Era alta como el mundo, Jesús gemia en la cima.

Se rompió al fin la azada. He aqui al que la mella,
Con sus restos de piedra, fue el mismo Padre Dios.

Y regresé en los tiempos por donde habia bajado,
Y en el vacio cuarto fui otra vez desolado.

Quise entonces subir, y en la alta quedarme.
Un astro habia en los cielos. En el cielo era tarde.

Salmo

Te mido en el silencio, en el rumor
Y te acoso en el tiempo, cual venado,
Eres, veamos, mi buscada halcon ?
Matarte ? O implorarte arrodillado ?

Para creencia o para negación
Te busco decidido y sin provecho.
Eres mi sueño, el más bello y mejor
Y no eso derribarte de los cielos.

Cual reflejo del agua en el camino,
Apareces, despues desapareces ;
Entre estrellas y peces te he entrevisto,
Como al toro salvaje cuando bebe.

Solos ahora con tu inmensa historia,
Queda cantiga : quien soy quiera ver,
Sin pretender ganar una victoria.
Quiero palparte, aullando y decir : „Es !".

Noviazgo

Quieras ser tú mi tierra
Con viñas, con estanques y con siembras,
Con bichos, manantiales y arboledas ?

Las vacas nos darán sus tibios llanos
Y vendrán a mugir ante el portón
Llena de acacias de azulado flor.

Vendrán las comadrejas al corral
Con cerditos y patos jugarán.

Los pollastros-capullos
Contarán el viaje de grano menudo
Detras de las mosquitas cervunas.

Frente al zaguán los arces tumultuarios
Pintarrajearán, y va a cantar el gallo.

Llevaremos las flores en canastos.
De varillas de mimbre
Haremos dote de amorosa ordimbre.

Y con la lana de los corderos
A los gatitos un lecho haremos.

Quieres tú ser mi huerto
De hierba grande y de tarciopelo ?

Bajo la lluvia

Qué demonio tengo, qué sino, qué pasa ?
Y para que la tierra entera
Más estrecha
Que mi cambada cuarto !
Hay tengo un cetro, mañana la siega :
Rompiose !

Tengo frio de la cabeza a los pies.
Está humedo todo pensamiento
Y ciego !
Mi alma está enferma y apesta
Y hasta la sangre se acanicia
Con garras de cuervo.

Más alto, más arriba de nubes y de astros.
Está helado, desierto y es en vano
Que partas,
Engañada por tantos sátiros azules,
Al ancestral soparto
Encajado en el caos firmamento,
Y no hecho para el paso.

Más alto, más arriba ! Hacia qué ! Hacia
donde ?

En vez de ir hacia arriba, tal vez
Te empujan a tinieblas mas profundas,
De bronce, bajo las cuatro duras
profundamente
Otra Impenetrable, Otra Presente.

Solas vienen

Solas vienen las cosas del pasado,
El alma de las cosas sin ser y sin sombra.
Vienen del tiempo, del tiempo y su madera,
Del terciopelo de la podredumbre,
Desde su yesca, del tronco ahuecado,
Escaladas por vuelos de libélulas.
Tristezas de antaño,
de otras vidas de la vida.
Algunas me conocen, otras me han olvidado,
Tengo frio...

No me dijo su nombre.
Desde la alta la vi
Una vez más.
Dos veces la vi,
Lejana, lejos.
Una vez, en la fuente de la Samaritana,
En la calle, otra vez, bajo un paraguas.
Yo no es la niña esbelta, la que lleva los
cántaros.

Es una cosa más, mezclada
Con las cosas sin sombra.

REPERE

Destinaţie necunoscută

Cu ani în urmă l-am cunoscut pe Yves Gandon la o intilnire internaţională, unde se discuta despre relaţiile dintre scriitori şi public. Era un om mărunt şi elegant, jovial şi accesibil, oricind dispus să străbată mari distanţe pentru a patrona un congres sau o asociaţie. Dealtfel a şi fost pînă la moarte preşedintele **Asociaţiei criticilor europeni.**

Pe mine mă amuza uneori faptul că Yves Gandon călătorea atit de mult, se mişca atit de uşor de pe un continent pe altul incit uneori, în timpul lungilor noastre convorbiri nocturne, uita în ce oraş sau ţară se găseşte.

Cartea lui Yves Gandon, **Destinaţie necunoscută** [1], reprezintă cel de-al doilea roman al său publicat în ţara noastră.

Aici dispar unele facilităţi din alte scrieri ale sale, romanul fiind bine construit şi mereu palpitant.

Destinaţie necunoscută poate fi înscris în categoria romanelor despre război. Evident, nu mai este vorba de **războiul cel mare** din 1914, de care îşi amintesc cu mîndrie unele personaje, ci de-al doilea război, cînd o mare parte a Franţei a fost ocupată de armatele germane.

Yves Gandon nu a realizat un roman al cîmpului de luptă, ci al înfringerii şi derutei morale, al căderii şi năzuinţei de refacere. Starea aceasta se insinuează în conştiinţa cititorului de la primele pagini. Un tren pleacă din Paris spre o anumită destinaţie, urmînd să ajungă la Troyes într-un anumit timp. Asemenea unei camere de filmat, atenţia scriitorului se fixează asupra unui grup dintr-un compartiment, unde se găseau un mic bancher, un perceptor şi un pensionar de la căile ferate. Yves Gandon ne oferă o percepere a cotidianului prin oameni obişnuiţi. Personajul central, Albert Dupont, are un nume destinat să sugereze un caz obişnuit într-o situaţie de excepţie. Cei care pleacă se gîndesc la cei pe care i-au lăsat acasă sau la cei pe care urmează să-i întîlnească. Totul pare situat sub semnul provizoratului. Spaima produsă de război nu este încă foarte mare, şocantă este doar starea de derută.

Imaginea parizienilor, care părăsesc în grabă oraşul de groaza nemţilor, este sugestivă : „Un val neîntrerupt de vehicule ; automobile particulare, camionete, camioane încărcate pînă la refuz cu valize, cufere, saltele, baloturi de toate formele, şi chiar colivii cu canari şi papagali, se revărsau prin toate porţile Parisului într-o harababură de neînchipuit".

Dar descrierile unor scene de amploare nu sînt prea frecvente. Romancierul stăruie cu precădere asupra unor destine individuale, tulburate, modificate sau distruse de valul războiului. Trenul ce pleacase spre o destinaţie precisă se abate mereu de la aceasta. Timpul în care străbate rute deviate se prelungeşte excesiv. Bombardat de avioanele germane, trenul devine calvarul unor oameni obişnuiţi. Ei rabdă de foame, se îmbolnăvesc, se urăsc în acele spaţii mici ce duhnesc de mizerie, dar pe care nu le pot părăsi. În cele din urmă, ajuns într-un anumit oraş, trenul se opreşte şi cele mai multe personaje flotante dispar din intriga romanului.

Pe această cale, atenţia scriitorului se fixează cu precădere asupra familiei Dupont, transformată într-un simbol al derutei provocate de război. Drumul spre Troyes parcurs de Albert Dupont este plin de peripeţii, greu de suportat de un om virstnic.

Tînărul Jean François Dupont pleacase şi el cu o bicicletă veche din 1912 spre Troyes. Profesorul Augustin Dupont, care scrisese o carte despre familia papală Piccolomini, este smuls din sfera preocupărilor sale şi ca sergent este secretarul unui colonel cu o armată ce nu avea nici cartuşe, iar soldaţii nu apucaseră să tragă nici un foc asupra inamicului.

Războiul reprezintă astfel marea catastrofă care abătuse toate destinele de la calea lor firească. Nina, soţia lui Augustin Dupont, se găseşte cu fiica sa în apropierea mării, de unde revoluţionarul Ugo Foscari îi propune să plece în Anglia pentru a scăpa de nemţi.

Cele mai multe personaje din familia Dupont au micile lor incidente sentimentale. Nina trăieşte doar un fior erotic ascuns, pentru Foscari. Tînărul Jean François cunoaşte prima dragoste prin Genevieve. Profesorul Augustin Dupont o iubeşte pe învăţătoarea Evelyne. Totul se înscrie într-o anumită simetrie a evenimentelor şi a legilor morale. Yves Gandon este un puritan cu excelente daruri de povestitor. Războiul se termină şi familia Dupont se reuneşte iarăşi la Paris într-o deplină armonie, netulburată de micile amintiri sentimentale. Un roman al vieţii cotidiene în stare de excepţie se încheie în mod obişnuit.

Romul Munteanu

[1] Ed. „Univers", 1973, traducere Sanda Răpeanu, prefaţă Valeriu Răpeanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CELEBRUL ROMAN** al lui James Joyce „Finnegans Wake" a fost considerat multă vreme un adevărat „vis al limbajului", care îl stăpînea Michel Butor, adică o compunere de limbi, alcătuită din elemente metalimbare şi create pe baza unor lucruri din cinci limbi diferite. Greu de şi poate şi imaginată o adaptare pentru scenă a romanului parizian. Cu toate acestea, Jean Gilibert a încercat o versiune la Teatrul Marie-Stuart, considerînd aceasta aventură... Desigur, poate fi vorba nu mult de un experiment mai sau o curiozitate a sezonului.

● **TOT PE LINIA ADAPTĂRILOR** unor opere celebre pentru scenă trebuie menţionată formula pînă de curînd în care este jucat romanul lui Raymond Queneau, „Zazie dans le metro" pe scena Teatrului pentru copii din Ljubljana, în Iugoslavia. Cartea marelui scriitor francez, plină de replici sclipitoare şi de formule ultramoderne, a fost transpusă într-o versiune scenică de mare succes, care se bucură de frumoase elogii din partea criticii şi a spectatorilor.

● **ROMANCIERUL TURC** Tashar Kemal este autorul unui roman pe cale să devină celebru în lumea întreagă „Iarba care nu moare" şi al integral operei marelui scriitor, între care „Memed vulturul" şi „Pămînt de fier, cer de aramă" au fost încununate cu Premiul pentru cel mai bun roman străin, acordat, în Franţa, unei opere traduse, a cărei semnificaţie depăşeşte frontierile, prin adîncimea notaţiilor şi permanenta limbajului artistic.

● **MIJLOACELE DE MASS-MEDIA** televiziunea şi nu numai ele pot contribui la popularizarea unor opere literare celebre. S-a bucurat de o frumoasă apreciere adaptarea la radio, de către Claude Mauriac a romanului „Zahărul" al fiului de William Faulkner. Cunoscut ca subliniat fineţea cu care autorul versiunii radiofonice a interpretat mijloacele literare. Verdictul a fost unanim, din partea tuturor criticilor, pentru a considera opera lui Claude Mauriac drept „remarcabilă".

● **YANNIS RITSOS** a publicat, nu de mult, la tînărul Editeur, un volum de poeme intitulat „Dispoziţiuni fără cuvînt de cap", despre care comentatorii de poezie afirmă că este o operă remarcabil, bucurîndu-se de toate virtuţile ce au dat din numele poetului grec o emblemă a poeziei : „Viteza regăseşte aici încetineala, realismul fabulosul, burlescul şi însăşi pudoarea. Aceasta... credinţă în destin este, fără îndoială, pentru Yannis Ritsos opera cea mai directă, cea mai deschis contemporană".

● **A APĂRUT** numărul 2 al **Caietelor Saint-John Perse.** Sumarul bogat cuprinde texte fundamentale pentru interpretarea marelui poet, între care **mărturisiri** o **introducere în naţiunea şi expresia vrerii** de Serge Canadas. **O lectură a poemului d'Anabase** de Alberi Henry, analize semantice de Thorston Greiner, Sebastian Neumeister şi alţii. Apărînd sub direcţia lui Jean-Louis Lalanne, **Caietele Saint-John Perse** tind să devină o prestigioasă publicaţie de istorie literară.

● **NAIM CATTAN** este autor de eseuri celebre, între ele **Israel şi teatrul**, de romane cum ar fi „Adio Babilon", un autor cu circulaţie, bucurîndu-se de toate avantajele universului contemporan, în legătură cu ultimul său roman „Farewell", critica remarcă mulţimea dezastrelor în care culminează toate personajele sale. Cum spunea un comentator : „pentru el, sintem cu toţii prizonieri ai istoriei noastre, încercînd în van să ne salvăm şi să scăpăm de consecinţele sale." Impresionează imensa poezie care scaldă toate aceste destine, dîndu-le un sens sublimat de frumuseţe inalterabilă.

DIN POEZIA MILITANTĂ A LUMII

JUN OKAMOTO

(Japonia)

Două generaţii

Un tată spre cincizeci de ani
Şi fiica sa de douăzeci şi cinci
Într-un bar singuratic
Beau bere ciocnind uşor paharele,
El e tînăr pentru virsta-i,
Iar fiică-sa mai tînără, încă.
De obicei îşi vorbesc rar, neîntîlnindu-se
Din cauza muncii grele, obositoare,
Dar în inima lor amîndoi visează
O lume liberă şi frumoasă, fără război.
Această fată — cîţi ani să fie de cînd mîngîia
Drăgăstos cîinii şi pisicile, ori se culca
Cu păpuşa în braţe în patul său ;
Şi, aprinzîndu-şi ţigara cu bricheta
Dăruită de fiică-sa, tatăl se întreabă :
...Oare ce gîndeşte ea despre dragoste ?
În ochi-i strălucitori şi nevinovaţi
Are ea, care, o lume secretă, numai a ei,
Despre care eu să nu ştiu nimic ?...
Totăl, încă din timpul cînd fiică-sa nu se născuse,
A trudit în aerul sufocant al Japoniei ;
Fata, în momentele grele,
Nu şi-a arătat către el chipul plins vreodată.
Aceste două generaţii,
În aşteptarea tunetului care iarăşi
Va zgudui, poate, cerul,
Beau bere în barul singuratic...

In româneşte de Radu Cârneci

A. Murer (Italia) : „Fascişti"

DENNIS BRUTUS

(Republica Sudafricană)

Africanul ucis

Noi nu avem arai nici răsumătoare victorii
noi doar victime cu mîlle avem
care cunosc sclavia ce-i, durerea
plăgi îngrozitoare ce-i macină pe toţi.
Nu avem bătălii nici crîncene lupte cîştigate
înscrise în groase volume de istorii
avem numai memoria celor ucişi
a celor îngropaţi azi sub tăcere
însă la ceasul cînd va răsuna marele apel
pe cei căzuţi în lupta inegală cu duşmanul
îi vom găsi, fără nume,
în rîndul eroilor
ce-au înălţat stindardul victoriei !

In româneşte de Nicolae Nicoară

EDOUARD MAUNICK

(Mauritius)

Esenţialul unui exil

(fragment)

Sunt fiu al mării
şi-n rugă îndelung am zăbovit pe coama
valurilor ei înalte,
locul tău de naştere.
Şi voi începe să zidesc altare ce le-am renegat
eu păcătt metis
altare şi schituri — dragoste de mult uitată.
Ci vreau să-ţi întrupez povestea în imagini —
istorie unde rasa se preschimbă în monedă de
plumb.

Am deschis spre vuiet vînturile prorei
pus-am între apă şi mine ceea ce apa îmi cerea
cîteva păsări pentru a trăi şi vorbe, vorbe
amenesti.
După atîta vreme de trădare
cuvintele au amuţit
singure în sufletul meu — dînd trup exilului ;
păsările au rămas cu singele lor — soarele
iar eu vorbesc despre ele departe de patrie.

In româneşte de Gheorghe Dragoş

BERNARD DADIE

(Coasta de Fildeş)

Oameni de pe toate continentele

les din nopţile împroşcate cu singe

Priviţi-mi braţele
Muncite de foame şi foc
Priviţi-mi mîna bătătorită,
neagră
de plămădirea lumii.
Ochii-mi pîrjoliţi la dogoarea lubirii.

Acolo eram cînd îngerul goneo străbunul,
Acolo eram cînd apele mîncau munţii
Şi tot acolo, cînd Isus împăca cerul cu pămîntul,
Mereu acolo, cînd zîmbetul său deasupra ripelor
Ne-nhăma la acelaşi destin.

Oameni de pe toate continentele
Glanţele reteză încă trandafirii
în dimineţile de vis.

Ieşit din noaptea fumurilor artificiale
Aş vrea să vă cînt
Voi ce purtaţi cerul în palme
Noi
ce ne căutăm în falsa zi a felinarelor.

Ştiu şi eu
Ce-i frigu-n oase şi foamea-n pîntec
Deşteptările bruşte în zăngănit de puşti
Dar mereu o stea a făcut cu ochiul
Serilor de foc, în orele bete de pulbere.

Oameni de pe toate continentele
Purtînd cerul în palme,
Voi ce iubiţi s-ascultaţi al femeii rîset,
Voi ce iubiţi să priviţi al copilului joc,
Voi ce iubiţi să vă daţi mîna
Ca să-ncingeţi hora,

Gloanţele retează încă trandafirii
în dimineţile de vis.

In româneşte de Ecaterina Drăgan

Ad memorandum, ad monendum

MONDORAMA

„Spre aducere aminte şi spre avertizare"... spre aducere aminte ce a fost, ce a devenit, ce a adus şi ce a fost cu adevărat „cel de-al doilea război mondial generat de febra demonică şi acaparatoare a nazismului. Spre avertizare ca lucrurile să nu se mai repete, ca opinia publică din toate ţările lumii să acţioneze, în perfectă conştiinţă de cauză, pentru a pune capăt definitiv, sub toate formele ei de acţiune, oricărei şi oricînd cauze de recrudescenţă, în mai multe zone ale globului, a neofascismului.

Ce a însemnat nazismul ? Răspunde istoricul Henri Michel, preşedintele Comitetului internaţional de luptă a celui de-al doilea război mondial : „Fascismul reprezintă **refuzul democraţiei** considerată ca „putredă" deoarece, regim clasă dominat de grupuri de presiune, este incapabilă de a salvgarda interesul naţional... **refuzul drepturilor omului, al „demnităţii persoanei umane"** ; căci individul nu are nici un drept ; nu există decît prin comunitatea în care este integrat ; are nevoie să fie încadrat şi comandat ; **refuzul societăţii liberale**, căci libertatea degenerează în comportare licenţioasă, iar aceasta duce la slăbirea coerenţei grupului ; **refuzul unui comportament dictat de raţiune**, care stăpîneşte oricînd viaţa ; fascismul este o reacţie anti-intelectuală, o revanşă a instinctului... Fascismul este sentiment, reacţi şi automatisme... Fascismul înseamnă ordine trupuri şi militarizare ; nu există frontieri pe care să nu vrea să le depăşească în determinismul imperialităţi ; există totuşi fenomene un trebuie pe care trebuie să-i recunoaştem şi un tentacul pe care înţelegem să-l recunoaştem ; însuşi pe urmă, fascismul ajunge să devină în unele forme imperialism". (H. Michel, **Les Fascismes**, P.U.F., 1977). Fascismul, prin toate acestea, a dus la declanşarea celui mai pustiitoare conflagraţii mondiale, el de unde cu o populaţie de 1,7 miliarde de oameni, reprezentînd trei pătrimi din omenire, au fost angajate în conflict.

Fascismul a însemnat împînzirea Germaniei şi apoi a Europei cu sute de lagăre de concentrare — Dachau, Buchenwald, Mathausen, Auschwitz, Birkenau, Maidanek, Chelmno, Belzec, Sobibor, Treblinka, Sachsenhausen, Rawensbruck, Flossenburg, doar cîteva dintre uzinele morţii unde au murit 12 milioane de oameni.

Şi împotriva acestora, uitarea nu poate acţiona.

Nu putem uita indicibila oroare a camerelor de gazare sau a gropilor de var în marginea cărora erau împuşcaţi în ceafă oamenii din lagărele de concentrare ; nu putem uita satele pîrjolite de „comandourile morţii" formate din soldaţi şi ofiţeri S.S. Nici noi, nici ei nu putem uita. Căci celor care mai afirmă că armata germană nu ştia nimic de ce se întîmpla în lagărele de exterminare, că au fost străini operaţiilor de desfiinţare a satelor şi oraşelor condamnate în numele „soluţiei finale", le putem opune mii şi mii de declaraţii. Cele, în primul rînd, rostite şi consemnate la Nürenberg. Dar şi cea, apărută recent, în revista **Stern. Da, eram prea laş**, aşa se intitulează mărturisirea pe care Henri Nannen, directorul publicaţiei, o adresa mărturiilor sale de cititori. Revista în cauză reproduce (şi pe spaţiul a cîteva numere) imaginile cele mai revoltătoare ale genocidului săvîrşit de şefii nazişti, publicînd documente şi analize, demonstrînd că cea mai mare parte a celor care l-au aclamat pe Führer au cunoscut atrocităţile care se petreceau în „uzinele morţii". „Da, trebuia s-o ştim — scrie Nannen — dacă n-am fi refuzat s-o ştim. Pentru cel care a fost soldat pe frontul de Est, asasinarea evreilor, gropile comune şi, în retragere, munţii de corpuri aruncate unele peste altele şi incinerate nu puteau fi ascunse. Eu, în orice caz, ştiam că în numele poporului german au fost exterminaţi oameni fără apărare asa cum ucizi nişte gîndaci. Şi fără a-mi fi ruşine, am purtat uniforma de ofiţer al aviaţiei germane, Luftwaffe. Da, ştiam şi eram prea laş pentru a mă revolta".

Atenţie, însă ! Laşitatea nu se află numai de o parte a barierei. Laşitatea nu este numai apanajul celor care după ce au ucis, s-au transformat, cu nume de împrumut, în cetăţeni respectabili care „fără voia lor, au fost antrenaţi în virtejul evenimentelor" (mărturie 2 065 — Tribunalul de la Nürenberg, fost gardian S.S. — trupă de elită — la Birkenau). Nu. Laşitatea lor este acoperită şi încurajată de cealaltă. Cea a „bunelor conştiinţe" care vor să uite. Să-i achite în numele unor principii false umanitare. Care vor să prescrie ceea ce odată s-a numit degradant pentru însăşi specia noastră bipedă şi inteligentă, „crime împotriva umanităţii".

In multe ţări ale lumii, activitatea grupărilor şi partidelor neo-naziste, ascunse pînă acum în umbra liniştitoare pentru unii a anonimatului, îşi fac reapariţia violentă în actualitate.

Agentia D.P.A. transmite că la o conferinţă de presă a serviciului de presă Iniţiativa Democratică din R. F. Germania, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Bernt Engelmann, a dat publicităţii un „raport asupra activităţilor neonaziste în R.F.G. în anul 1978". Se relevă că în această ţară au fost înregistrate peste 900 de acte provocatoare comise de neonazişti, faţă de 600 în 1977 şi 320 în 1966.

Şi este profund semnificativ că acum, în aceste luni, în întreaga lume se poate simţi valul puternic al indignării şi oprobriului. În Franţa, istorici, oameni de cultură, scriitori, au publicat în coloanele presei, condamnări severe ale recrudescenţei unor practici desuete, au vorbit clar despre oroarea şi tristeţea fascismului. În Italia, manifestaţii la care iau parte zeci de mii de persoane împotriva atacurilor teroriste organizate de extrema dreaptă şi care ajung să paralizeze, pentru ore şi chiar zile, întregul sistem al unui sector al economiei naţionale.

Dar, alături de toate acestea, importantă este revelaţia unei conştiinţe active, militante pentru marile valori ale umanităţii, o conştiinţă comună nouă, tuturor. O conştiinţă care se opune, prin datele sale fundamentale, se opune violenţei şi crimei. O conştiinţă activă, care ia atitudine împotriva a ceea ce neagă principiile existenţiale, o conştiinţă militantă în ideea de a construi un om nou într-o lume bazată pe echilibrul nu al terorii, ci al prieteniei, înţelegerii şi respectului faţă de cea mai mare valoare a acestei lumi : oamenii săi.

Cristian Unteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian